

**UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ**

BAKALÁRSKA PRÁCA

2010

Michaela Šugárová

**Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní**

Ekonomika a terorismus

Michaela Šugárová

**Bakalárska práca
2010**

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Michaela ŠUGÁROVÁ**
Osobní číslo: **E07307**
Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Management podniku - Management malých a středních podniků**
Název tématu: **Ekonomika a terorismus**
Zadávací katedra: **Ústav ekonomiky a managementu**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

- Úvod
- Bezpečnost a terorismus obecně
- Terorismus a ETA
- Analýza teroristických aktivit skupiny ETA
- Hlavní poznatky a případné návrhy
- Závěr

Rozsah grafických prací: -
Rozsah pracovní zprávy: cca 30 stran
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Carr, C., Faktor, V., Dějiny terorismu : dějiny války proti civilistům, Praha 2002. 183 s. ISBN 80-7252-063-6

Gowland, D., Makroekonomie, Praha: Victoria Publishing, 1995. 238 s. ISBN 80-85865-22-X

Sloan S., Anderson S. K., Historical Dictionary of Terrorism, Lanham 2002. 618 s. ISBN 8170945135

Souleimanov, E., Terorismus : válka proti státu, Praha: Eurolex Bohemia, 2006. 394 s. ISBN 8086861767

Zeman, J., Terorismus : historicko-psychologická studie, Praha: Triton, 2002. 166 s. ISBN 80-7254-305-9

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Ing. Radim Roudný, CSc.**
Ústav ekonomiky a managementu

Datum zadání bakalářské práce: **22. června 2009**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2010**

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.

děkanka

L.S.

doc. Ing. Marcela Kožená, Ph.D.

vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 22. června 2009

Prehlasujem:

Túto prácu som vypracovala samostatne. Všetky literárne pramene a informácie, ktoré som v práci využila, sú uvedené v zozname použitej literatúry.

Bola som zoznámená s tým, že sa na moju prácu vzťahujú práva a povinnosti vyplývajúce zo zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, hlavne so skutočnosťou, že Univerzita Pardubice má právo na uzatvorenie licenčnej zmluvy o užívaní tejto práce ako školského diela podľa § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tým, že pokiaľ dôjde k použitiu tejto práce mnou alebo bude poskytnutá licencia o použití inému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávnená od mňa požadovať primeraný príspevok na úhradu nákladov, ktoré na vytvorenie diela vynaložila, a to podľa okolností až do ich skutočnej výšky.

Súhlasím s prezenčným sprístupnením svojej práce v Univerzitnej knižnici.

V Pardubiciach dňa 26.4. 2010

Michaela Šugárová

PodĀkovanie

Na tomto mieste by som rada poĀkovala doc. Ing. Radimovi Roudnému, CSc. za cenné pripomienky a odborné rady, ktorými prispel k vypracovaniu tejto práce.

ANOTÁCIA

Predmet bakalárskej práce „Ekonomika a terorizmus“ pozostáva z dvoch častí. Prvým je predstavenie terorizmu ako faktoru, ktorý ovplyvňuje ekonomiku krajiny a druhým snaha o vyvrátenie populárneho názoru, že chudoba a nevzdelanosť zapríčiňujú terorizmus.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

Terorizmus, ETA, Baskicko, teória racionálnej voľby, syntetický kontrolný región, HDP medzera

TITLE

Economy and terrorism

ANNOTATION

The Bachelor Degree Thesis „Economy and terrorism“ focuses on two topics. First is introducing of terrorism as a factor, that influences the economy of the country and the second is attempting to destroy popular view, that says that the poverty and the uneducation causes the terrorism.

KEYWORDS

Terrorism, ETA, Basque country, rational choice model, synthetic control region, GDP gap

Obsah

ÚVOD	8
1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY TERORIZMU	9
1.1. História pojmu terorizmus	9
1.2. Definícia terorizmu	11
1.3. Dôvody podnecujúce teroristickú činnosť	11
1.4. Typológia terorizmu	12
1.5. Odlíšenie terorizmu od vojny a guerilly	14
1.5.1. Vojna	14
1.5.2. Guerilla	15
1.5.3. Porovnanie pojmov terorizmus, vojna a guerilla	15
2. TERORIZMUS – CHUDOBA – VZDELANIE	18
3. TERORIZMUS - MIKROEKONÓMIA	20
3.1. Teória racionálnej voľby	20
3.1.1. Ponuková krivka	21
3.1.2. Dopytová krivka	22
4. TERORIZMUS – MAKROEKONÓMIA	24
5. TEÓRIA NÍZKEHO ALEBO ZNAČNÉHO EFEKTU	26
5.1. Teória nízkeho vplyvu terorizmu na ekonomiku	26
5.2. Teória veľkého vplyvu terorizmu na ekonomiku	27
6. SKUPINY ETA – TERORIZMUS V BASKICKU	31
6.1. História skupiny ETA	31
6.2. Vývoj teroristickej činnosti ETA v rokoch 1968-2010	32
7. ANALÝZA TERORIZMU V BASKICKU	36
7.1. Priame náklady	36
7.1.1. Náklady na náhradu škôd obetiam terorizmu	36
7.1.2. Materiálne škody	38
7.1.3. Výdaje na zaistenie bezpečnosti	39
7.1.4. Zhrnutie	40
7.2. Nepriame náklady - celkový dopad činnosti ETA na baskické hospodárstvo	40

7.2.1. Metóda konštrukcie kontrolných regiónov	41
7.2.2. Podrobný postup zostavenia fiktívneho baskického región	42
7.2.3. Vývoj reálneho HDP/obyv v Baskicku	44
7.2.4. Analýza spoľahlivosti metódy konštrukcie umelých regiónov	45
7.2.5. Analýza chovania baskických akcií v rokoch 1998 – 1999	46
8. ZÁVER	48
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	49
ZOZNAM TABULIEK A GRAFOV	51
PRÍLOHY	52

ÚVOD

Jedným z dôvodov, prečo som si túto tému vybrala je, že na ekonomickej pôde je táto problematika stále vynechávaná. A to aj po útokoch 11. Septembra 2001, kedy sa táto problematika značne spopularizovala. Pritom dopady teroristického násilia na národné hospodárstvo a životy ľudí týchto zemí, môžu byť značné.

Výskum teroristického násilia vždy predstavoval – z rady dôvodov – špecifickú záležitosť. Ide o silne politizovanú tému a zároveň o oblasť bádania poznamenanú ostrými metodologickými spormi a existenciou problematickej pramennej bázy.

Výzvou pre ekonómov súčasnej doby je vysvetlenie terorizmu ako javu, ktorý je dôsledkom racionálnej voľby. V tejto práci je takéto ponímanie javu terorizmu veľmi dôležité, lebo iba tak sa ho môžeme pokúsiť vysvetliť prostredníctvom už existujúceho aparátu teoretickej ekonómie. Ten umožní nielen terorizmus pochopiť a predpovedať, ale aj vyvinúť adekvátne odpovede. Ak by sme predpokladali, že terorizmus je výsledok pomätenia či nezvyčajných preferencií, hľadanie riešenia bude zložité.

V prvej kapitole je stručný náčrt problematiky terorizmu. V nasledujúcich kapitolách je rozdelený pohľad na terorizmus a to z dvoch hľadísk – mikroekonomického a makroekonomického. V mikroekonomickej časti ide hlavne o snahu pochopiť konanie teroristov. V makroekonomickej časti sa zaoberám vplyvom terorizmu na makroekonomické veličiny, hlavne na HDP. Tieto kapitoly nasleduje prehľad teórií vplyvu na ekonomiku, na ktorý nadväzuje výpočet vplyvu terorizmu na ekonomiku pomocou štatistických metód na konkrétnom príklade terorizmu organizácie ETA v Baskicku.

Použitými metódami je v celej práci kritické myslenie. Všeobecná časť je spracovaná na základe literárneho prieskumu v oblasti problematiky terorizmu. V ďalších častiach ide už o induktívnu metódu s pomocou matematických a štatistických metód.

Cieľom mojej práce je zhrnúť dostupné poznatky o terorizme a zistiť, či terorizmus naozaj ovplyvňuje ekonomiku krajiny na konkrétnom príklade terorizmu v Baskicku. A v neposlednom rade je tu snaha zistiť vzťah medzi terorizmom, chudobou a vzdelanosťou.

1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY TERORIZMU

Názory expertov sa rozchádzajú aj pri posudzovaní dynamiky vývoja teroristických fenoménov a dynamiky ich štúdia. Je zrejmé, že táto dynamika býva čas od času ovplyvnená určitými udalosťami, ktoré je možné považovať za medzníky oddeľujúce dobu „pred“ a „potom“. Zdá sa, že taký medzník predstavujú teroristické útoky, realizované 11. Septembra 2001 v Spojených štátoch amerických, útoky v rámci dejín terorizmu bezprecedentné, čo do počtu priamych obetí, priamych a nepriamych hospodárskych škôd a – v neposlednom rade – čo do rozsahu psychického efektu, nehovoriac o mimoriadnom pokrytí týchto udalostí masovými mediálnymi prostriedkami.

1.1. História pojmu terorizmus

Pôvod slova terorizmus je v latinskom substantíve terror (strach, hrôza, zdesenie, bázeň alebo metonymicky vec, ktorá vyvoláva strach), či v slovese terreo (triasť sa, strašiť, naháňať strach).

Prvýkrát bol použitý v podstate v pozitívnom znení v jakobínskej diktatúre v rokoch 1793-1794 v období Veľkej francúzskej revolúcie, keď ako „régime de la terreur“ označoval systém k presadeniu poriadku po minulom období nepokojov a povstaní, pričom podľa mienky jeho vykonávateľov (vrátane Maximiliána Robespiera) bol paradoxne spojený s ideálmi cnosti a demokracie. Išlo o nástroj panstva štátu, zatiaľ čo na konci 19. storočia sa ujal ako pojem pre protištátne aktivity sociálnych revolucionárov, hlavne anarchistov.

Počiatkom 20. storočia sa tento pojem začal využívať pre metódy nacionalistických hnutí zvlášť na Balkáne. V tridsiatich rokoch význam poňatia terorizmu znovu nadobudol označenia metódy útlaku totalitných štátov (hlavne fašistického Talianska, nacistického Nemecka a komunistického Sovietskeho zväzu).

Po druhej svetovej vojne sa pojem terorizmus začal spájať s činnosťou tzv. národno-oslobodeneckých a ultraľavicových hnutí hlavne v krajinách tretieho sveta a opäť získal revolučný rozmer. Na prelome šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov sa v tomto „revolučnom kontexte“ objavil aj v separatistických hnutiach západnej Európy a Severnej Ameriky. Približne v rovnakom období začali teroristickými metódami (aj keď ich často

označovali za „mestskú guirellu“) bojovať marxisticko-leninské a maoistické skupiny v latinskej Amerike, v západnej Európe a v USA. V osemdesiatych rokoch niektoré práce pozerali na etnický a ľavicový terorizmus ako na istú sieť namierenú proti západnej civilizácii, ktorá je riadená z Moskvy a zo štátov východného bloku. Potom sa pozornosť sústredila na podporu terorizmu zo strany krajín ako Irán, Líbya, Sýria apod.

Na počiatku deväťdesiatich sa podľa Hoffmana¹ akademický záujem orientoval k prepojeniu terorizmu na obchod s narkotikami. V druhej polovici deväťdesiatich rokov začal byť pojem terorizmus dávaný do súvislosti s novými formami ozbrojených konfliktov, ktoré neodpovedali tradične akceptovaným poňatiam vojny medzi armádami dvoch alebo viac etablovaných štátov. V tomto smere je radení do kategórie „hrozieb proti stabilite národných štátov prostredníctvom neštátnych aktérov, vývoja vnútri štátu a nevládných organizácií“. Tento význam sa ešte zvýraznil po 11. Septembri 2001. Vtedy sa začal dokonca vo všeobecnom poňatí stotožňovať s militantným islámizmom.

Podľa Waldmanna² pozostáva teroristický kalkul z 3 prvkov:

1. z násilného aktu alebo z verejnej hrozby jeho spáchania,
2. zo snahy vytvoriť silnú emocionálnu reakciu (pocity strachu a hrôzy u nepriateľa; „pozitívna“ emócia ako škodoradosť, úľava, vnútorný súhlas u priaznivcov a sympatizantov).
3. Ako dôsledok týchto emócií smerujú teroristické útoky k určitým reakciám konania (zvlášť na unáhlené, panikou diktované ochranné a odvetné opatrenia, ale tiež na aktívnu výpomoc v bojovom úsilí).

Ide tu o klasický kalkul, ktorý Waldmann³ priraďuje sociálne-revolučným skupinám 70. rokov alebo etno-nacionalistickému terorizmu IRA alebo ETA.

Tento kalkul poznáme aj v inej podobe, a to vtedy, keď sú násilné skupiny spokojné so zverejnením násilného posolstva bez toho, aby v ňom bol rozoznateľný širší strategický kalkul pocitov a jednaní. V tejto forme ide predovšetkým o nábožensky motivované násilné skupiny novšej doby.

¹ HOFFMAN, Bruce. *Terrorismus. Der unerklärte Krieg. Neue Gefahren politischer Gewalt*. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag, 2001.

² WALDMANN, Peter. *Terrorismus und Bürgerkrieg: Der Staat in Bedrängnis*. München: Gerling Akademie Verlag, 2003.

³ WALDMANN, Peter. *Terrorismus und Bürgerkrieg: Der Staat in Bedrängnis*. München: Gerling Akademie Verlag, 2003.

1.2. Definícia terorizmu

Zatiaľ čo určenie etymologických koreňov nepredstavuje problém, definícia terorizmu ako odborného, úradného, či dokonca právneho pojmu vyvoláva radu problémov. Podľa Schmidta a Jongmana⁴ existuje najmenej 109 definícií terorizmu, ktoré majú spoločné niektoré základné znaky, ako sú násilie, politický motív, strach, vyhrážky, psychologické efekty a pod. Problémom definícií je buď ich príliš veľká všeobecnosť alebo príliš veľká konkrétnosť.

Z najznámejších definícií vyberám napr. definíciu Laquera⁵: „*Systematické využitie násilia alebo hrozba jeho použitia k presadeniu určitých politických cieľov (stotožnenie terorizmu s terorizmom politickým).*“ Pre účely tejto práce spomeniem ešte definíciu NATO⁶: „*Nezákonné užitie alebo hrozba užitia sily alebo násilia proti jednotlivcom alebo majetku s úmyslom prinútiť alebo zastrašiť vlády alebo spoločnosti k dosiahnutiu politických, náboženských alebo ideologických cieľov.*“ a nie menej významnú definíciu M. Mareša⁷: „*Použitie agresívneho a excesívneho násilia (alebo hrozba použitím takéhoto násilia), ktoré je naplánované s dominantným účelom vyslať vážne zastrašujúce posolstvo zreteľne väčšiemu počtu ľudí (cieľovému publiku), než iba tým, ktorí sú primárnymi násilnými aktmi alebo hrozbami bezprostredne poškodení.*“

1.3. Dôvody podnecujúce teroristickú činnosť

Z mikroekonomického pohľadu berieme teroristu, ako sme už v úvode vysvetlili za racionálne sa správajúceho jedinca, ktorý sa snaží maximalizovať úžitok. Týmto úžitkom môžeme mať na mysli dosiahnutie politických cieľov, v prípade medzinárodného terorizmu je to často vstup do moslimského raja, materiálne zabezpečenie rodiny alebo uznanie rodiny.

Dôvody, či už racionálne alebo nie, sú mnohé, pre účely ekonomických štúdií ich môžeme zhrnúť minimálne do troch hlavných okruhov:

⁴ SCHMID, Alex P., JONGMAN, Albert J. *Political Terrorism*. 2. SWIDOC and Transaction Books, 2005. ISBN 1-4128-0469-8.

⁵ LAQUEUR, Walter. *The New Terrorism. Fanaticism and the Arms of Mass Destruction*. Oxford: Oxford University Press, 1999.

⁶ MAREŠ, Miroslav. *Terorismus v ČR*. Brno: Centrum strategických studií, 2005, 477 s., ISBN 80-903333-8-9.

⁷ MAREŠ, Miroslav. *Terorismus v ČR*. Brno: Centrum strategických studií, 2005, 477 s., ISBN 80-903333-8-9.

- **Publicita**- Teroristi vyhľadávajú pozornosť médií, prostredníctvom ktorých sa ich činnosť dostáva do povedomia ľudí, je to najšikovnejší a najlacnejší spôsob, ako môžu šíriť hrozby a obavy z ďalšieho útoku, a tým dosahovať svojich čiastočných cieľov, či už politických, ideologických či náboženských. S prižmúrenými očami môžeme tieto prostriedky považovať za dokonalý spôsob marketingu pre teroristické organizácie.
- **Destabilizácia politického zriadenia**- Teroristi budú vždy jednať mimo dané pravidlá a zákony štátu, tým ho budú narušovať a ľahšie dosiahnu svoje ciele. Jedinou inštitúciou v demokratických režimoch, ktorá môže použiť násilie, je samotný štát. Ostatní jedinci sú tak nútení presadzovať vlastné záujmy inými mierovými riešeniami. Teroristi však tento všeobecne prijatý konsenzus neváhajú porušiť, a tým postihnutý štát dostávajú do problematickej pozície, v ktorej sú vlády nútené hľadať riešenia boja proti terorizmu, čím sú ešte viac oslabované.
- **Narušenie ekonomiky**- Teroristi sa svojim pôsobením snažia preniesť na ľudí, čo najviac nákladov (v podobe materiálnych škôd, nákladov na protiútok či zaistenie bezpečnosti a pod.). Z hľadiska teórie vojny už nejde o vojnu v klasickom slova zmysle, kde hlavným cieľom bolo zmobilizovať celú štátnu produkciu na materiálne zabezpečenie vojny a teda za účelom, čo najrýchlejšieho víťazstva. Teroristi sa snažia prostredníctvom najrôznejších často nelegálnych činností (drancovanie, lúpeže, operácie na čiernom trhu, obchod so zbraňami a drogami atď.) podryvať celú produktívnu základňu postihnutého regiónu a tým dosiahnuť svojich cieľov. Terorizmus je tak omnoho viac prepojený s ekonomickými cieľmi, než by sa na prvý pohľad mohlo zdať.

1.4. Typológia terorizmu

V literatúre nachádzame rôzne typológie terorizmu. U Mareša⁸ sa stretávame s typológiou podľa ideovej motivácie, adresátov zastrašenia a vzťahu k štátu, rozsahu, charakteristiky cieľa, vzťahu k územiu štátu a takisto sa tu zaraďujú historické typológie. Whittaker⁹ dopĺňa typológiu podľa vzťahu k statutu quo a Strmiska¹⁰ podľa výberu cieľa.

⁸ MAREŠ, Miroslav. *Terorismus v ČR*. Brno: Centrum strategických studií, 2005, 477 s., ISBN 80-903333-8-9.

⁹ WHITTAKER, David J. *Terrorism: Understanding the Global Threat*, 2007, 231 s. ISBN 978-1-4058-4085-9.

Podľa ideovej motivácie rozlišujeme:

- Ultraľavicový terorizmus – RAF
- Ultrapracovný terorizmus – Combat 18
- Etnický a teritoriálny – ETA
- Náboženský terorizmus – al-Kajdá
- Ekologický terorizmus – ELF
- „Single-issue“ terorizmus – WSPU
- Demokratický terorizmus – GAL
- Kriminálny terorizmus – AZF
- Psychopatologický terorizmus – Mrzáci

Typológia terorizmu podľa adresátov zastrašenia rozlišuje:

- Subverzný terorizmus – Teroristický útok vychádza zdola a je namierený proti držiteľom moci.
- Represný terorizmus – Teroristický útok vychádza zhora od držiteľov moci.

Podľa vzťahu ku štátu rozlišujeme štátny a neštátny. Spoločný znak charakteristika cieľa rozlišuje napr. dopravný terorizmus (s rôznymi podtypmi – letecký, železničný, autobusový, lodný apod.), energetický terorizmus (pokiaľ je cieľom energetika, napr. ropovody, elektrárne apod.), agroterorizmus (cieľom je poľnohospodárstvo) a ekoterorizmus. Mareš¹¹ takisto hovorí o terorizme podľa vzťahu k územia štátu, vtedy ide o domáci alebo medzinárodný terorizmus. Podľa rozsahu rozlišujeme tieto typy terorizmu:

- Mikroterorizmus – ak je intenzita útokov nízka, spôsobuje iba čiastočné poškodenia (väčšie alebo drobné zranenia),
- Mesoterorizmus – ak je intenzita útokov stredná, dochádza k výrazným škodám na majetku alebo stratám na životoch (do 1 000 osôb),
- Makroterorizmus – ak je intenzita terorizmu veľká, dochádza k majetkovým škodám vážne poškodzujúcich sociálne-ekonomickú stabilitu štátu či regiónu alebo k obetiam na životoch (1 000 osôb a viac).

Whittaker¹² dopĺňa typológiu podľa vzťahu k statutu quo:

- Revolučný terorizmus – cieľom je celková zmena systému,
- Subrevolučný terorizmus – je požadovaná čiastočná zmena systému,
- Terorizmus establishmentu – požadované udržanie systému

¹⁰ STRMISKA, Maxmilián. *Politický terorizmus: Úvod do studia politického terorizmu v demokratických systémoch*. Brno: Masarykova univerzita, 1996.

¹¹ MAREŠ, Miroslav. *Terorizmus v ČR*. Brno: Centrum strategických štúdií, 2005, 477 s., ISBN 80-903333-8-9.

¹² WHITTAKER, David J. *Terrorism: Understanding the Global Threat*, 2007, 231 s. ISBN 978-1-4058-4085-9.

a Strmiska¹³ podľa výberu cieľa rozlišuje tieto typy terorizmu:

- Selektívny terorizmus – vzhľadom k ľudským obetiam a cieľovému publiku,
- Zmiešaná forma selektívneho terorizmu – selektívny v obmedzenej miere alebo iba vo vzťahu k cieľovému publiku,
- Neselektívny – vzhľadom k ľudským obetiam a cieľovému publiku.

1.5. Odlíšenie terorizmu od vojny a guerilly

V súčasnej dobe dochádza v mediálnej aj odbornej sfére k častému a nie vždy jednoznačne odôvodenému používaniu pojmov „terorizmus“, „vojna“, „guerilla“ a aj ich rôznych kombinácií (napr. „vojna proti terorizmu“), a to predovšetkým vo vzťahu s bezpečnostnou situáciou v Iraku a v Afganistane. Je potrebné usilovať o precízne terminologické vymedzenie týchto pojmov, aby sme mohli analyzovať konflikty v súčasnom svete. V tejto kapitole sa teda budem venovať vymedzeniu a vzájomným vzťahom vyššie uvedených pojmov.

Pojem terorizmus sme si už v kapitole 1.2. definovali, teraz môžeme prejsť k definíciám pojmu vojna a guerilla.

1.5.1. Vojna

Aj keď sa zameriame z hľadiska bezpečnostnej terminológie na pôvodný význam a nie na prenesené významy slova vojna, nebude formulácia všeobecnej odbornej definície tohto pojmu ľahká. Nie je možné, aby sme do tejto definície zahrnuli aj všetky historické formy.

Vojnu môžeme definovať ako „násilný masový konflikt“, v ktorom sa na bojoch bezprostredne podieľajú dve alebo viac ozbrojených síl, a pritom:¹⁴

- prinajmenšom jednu stranu tvoria ozbrojené sily vlády;
- na oboch stranách existuje prinajmenšom centrálna riadená organizácia tých, čo vedú vojnu a boje, aj keď je obmedzená na organizovanú obranu alebo na strategicko-taktické prepady;

¹³ STRMISKA, Maxmilián. *Politický terorizmus: Úvod do studia politického terorizmu v demokratických systémoch*. Brno: Masarykova univerzita, 1996.

¹⁴ GANZEL, Klaus –Jurgen. *Krieg: In Nohlen, Dieter (Hrsg.): Kleines Lexikon der Politik*, Munchen: Verlag C.H. Beck, 2001. 269 – 272 s.

- ozbrojené operácie vykazujú istú kontinuitu, tzn. že obe strany sledujú určitú stratégiu.

Časť expertov pojem vojna priraduje len pre ozbrojený konflikt, ktorý má určitú intenzitu. Pričom intenzitu môžeme merať napríklad podľa počtu mŕtvych obetí.

1.5.2. Guerilla

Špecifickou kategóriou vojny je guerilla, poprípade partizánska vojna. Niektorí autori vymedzujú guerillu pre ofenzívny boj a partizánsku vojnu pre defenzívny boj, spravidla sú však oba pojmy používané ako synonymá. Pojem guerilla znamená v španielskom jazyku „malú vojnu“. Ani tu nie je sformulovanie definície také jednoduché, spôsobuje to značná rôznorodosť foriem guerillového, resp. partizánskeho boja.

Je možné vysledovať tri jeho základné formy (ktoré sa môžu rôzne prelínať):¹⁵

1. guerillu ako stratégiu boja za frontovou líniou, ktorá je podporou hlavného bojového úsilia nepriateľa (napr. partizánske hnutie na obsadenom území ZSSR v druhej svetovej vojne),
2. guerillu ako hlavnú stratégiu boja, kde jej cieľom je veľkým množstvom malých stretov vyčerpať a tým aj úplne vojensky poraziť nepriateľa,
3. guerillu ako etapu vojny, po ktorej dochádza k premene guerillových bojovníkov (partizánov) na regulérnu armádu (v tomto poňatí chápu guerillu aj jej dvaja najvýznamnejší teoretici Mao Ce-tung a Ernesto Che Guevara).

To, že pojem guerilla relatívne pozitívne znie, viedlo k tomu, že väčšina ultraľavicových teroristov mala a má snahu označovať svoju činnosť za „guerillu“. Tento pojem je veľmi blízky pojmu „klasická vojna“ a pojmu terorizmus.

1.5.3. Porovnanie pojmov terorizmus, vojna a guerilla

Porovnanie subverzného terorizmu, guerilly a konvenčnej vojny, ktoré je možné, iba čo sa týka ich ideálnych typov, vypracoval Ariel Merari.¹⁶ Všeobecne sa podľa Maxmiliána

¹⁵ MAREŠ, Miroslav. *Vymezení pojmu terorismus, válka a guerilla v soudobé bezpečnostní terminologii. Obrana a strategie*, Brno, ÚSS VA. ISSN 1214-6463, 2004, vol. 4, no. 1, s. 19-32.

¹⁶ MERARI, Ariel. *Terrorism as a Strategy of Insurgency: Terrorism and Political Violence*. Vol.5., No. 4, 1993. 213—251 s.

Strmiského¹⁷ blíži guerilla terorizmu vtedy, pokiaľ sa logika guerilly riadi logikou brutálnej psychologickéj vojny.

Teroristi sa snažia podstatu svojej činnosti zakryť označením guerilla a niekedy dokonca usilujú o faktické rozšírenie svojich aktivít na guerillový boj (napr. neonacistický odpor bez vedenia – „leaderless resistance“).

Subverzný terorizmus sa odlišuje aj od občianskej vojny, pretože v občianskych vojnách nie je taká zreteľná asymetria medzi bojujúcimi stranami, ako pri činnosti relatívne malých teroristických skupín proti štátu.

¹⁷ STRMISKA, Maxmiliá. *Terorismus a demokracie. Pojetí a typologie subverzívního teroristického násilí v soudobých demokraciích*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2001.

Tabuľka č. 1: Charakteristika subverzívneho terorizmu, guerilly a konvenčnej vojny ako spôsobov násilného boja

	Konvenčná vojna	Guerilla	Terorizmus
Jednotky nasadené do boja	Veľké (armády, zbory, divízie)	Stredné (čaty, roty, prápory)	Malé (obvyčajne menej než 10 osôb)
Zbrane	Plný rozsah vojenskej bojovej techniky (letecké sily, obrnená technika, delostrelectvo atď.)	Väčšinou pechotné typy ľahkých zbraní niekedy tiež časť delostrelectva	Ručné zbrane, ručné granáty, pušky a špecializované zbrane, napr. bomby v autách, bomby odpaľované na diaľku, tlakové bomby
Taktika	Obyčajne kombinované operácie zahrňujúce niekoľko druhov vojenských síl	Taktika kománd	Špeciálna taktika: Únosy, atentáty, výbuchy aut, branie rukojemníkov atď.
Terče	Väčšinou vojenské jednotky, priemyslová a dopravná infraštruktúra	Väčšinou vojenský, policajný a administratívny personál ako aj politický oponenti	Štátne symboly, politický oponenti a všeobecne verejnosť
Zamýšľaný účinok	Fyzické zničenie	Predovšetkým vojenské oslabenie nepriateľa	Psychický nátlak
Kontrola teritória	Áno	Áno	Nie
Uniforma	Nosenie uniformy	Časté nosenie uniformy	Nenosenie uniformy
Rozoznateľnosť vojnových zón	Geograficky rozoznateľná vojna	Vojna obmedzená na území sporu	Neroznateľné vojnové zóny
Medzinárodná legalita	Áno, pokiaľ je vedená podľa pravidiel	Áno, pokiaľ je vedená podľa pravidiel	Nie
Domáca legalita	Áno	Nie	Nie

Zdroj: MERARI, Ariel. *Terrorism as a Strategy of Insurgenc.*. Terrorism and Political Violence. Vol. 5., No. 4, 1993. 213–251 s.

2. TERORIZMUS – CHUDOBA - VZDELANIE

„Fanatici nemajú otázky, iba odpovede. Vzdelanie je spôsob ako eliminovať terorizmus.“¹⁸

Elie Wiesel

Prvé, čo by sme sa mali samých seba spýtať je – prečo je názor, že chudoba a neadekvátne vzdelanie je príčinou terorizmu, taký populárny? Verejnosť plne verí tomuto mýtu. Avšak tí, ktorí majú nižší socioekonomický status a nižšie vzdelanie majú aj malú príležitosť participovať na terorizme. Je to zapríčinené ideou, že ľudia s nižšími príjmami preferujú materiálne ciele nad ideologickými, možno z nutnosti.

Alan B. Krueger dokonca tvrdí, že tí, ktorí sú lepšie vzdelaní majú tendenciu zaujímať extrémne pozície a majú aj väčší záujem voliť. Naproti tomu tí, ktorí majú nižšie vzdelanie, väčšinou hovoria, že nemajú žiadny názor. Ľudia s vyšším vzdelaním a vysokým príjmom majú vysokú sebadôveru vo svojich názoroch a to môže viesť k extrémizmu.

Preto si myslím, že výrok z článku od Janet Jai¹⁹ nie je správny. Potvrďuje to aj článok Nasri Hassan²⁰ v časopise New Yorker, v ktorom opísala rozhovory s 250 radikálmi a ich sympatizantami, ktorí boli zapletení v prípade Palestíny v roku 1990. Vydedukovala, že „žiadny z nich nebol nevzdelaný, beznádejne chudobný, voľnomyšlienkový alebo v depresii. Mnoho z nich malo stredné vzdelanie a aj napriek tomu, že boli utečenci, mali stále platené miesta. Dvaja z nich boli dokonca synmi milionárov.“

Štatistická analýza Alana B. Kruegera porovnania zosnulých radikálov Hizballáhu²¹ s populáciou Libanonu potvrdila tie isté závery. Zosnulý radikáli Hizballáhu boli lepšie vzdelaní: 47 % mali ukončenú strednú alebo vysokú školu oproti 38 % populácie Libanonu. Členovia Hizballáhu sa zdajú byť mladší, aj keď bol limit 15-38 rokov.

¹⁸ JAI, Janet. Getting at the Roots of Terror. Christian Science Monitor, 10.December 2001, <http://www.csmonitor.com/2001/1210/p7S1-wogi.html>.

¹⁹ JAI, Janet. Getting at the Roots of Terror. Christian Science Monitor, 10.December 2001, <http://www.csmonitor.com/2001/1210/p7S1-wogi.html>.

²⁰ HASSAN, Nasra. *An Arsenal of Believers*. New Yorker, 19.November 2001.

²¹ Hizballá je libanonská šíitska politická a militantná teroristická organizácia.

Tabuľka č. 2 :Porovnanie: zosnulý radikáli Hizballáhu oproti populácií Libanonu, vo veku 15-38

	Zosnulí radikáli Hizballáhu (%)	Populácia Libanonu (%)
Chudobný pôvod	28	33
Stupeň vzdelania		
Negramotný	0	6
Vedia čítať a písať	22	7
Základná škola	17	23
Prípravka	14	26
Stredná škola	33	23
Univerzita	13	14
Postgraduálne štúdium	1	1
Vek		
15-17	2	15
18-20	41	14
21-25	42	23
26-30	10	20
31-38	5	28
Bydlisko (región)		
Bejrút	42	13
Horský Libanon	0	36
Bikaá	26	13
Nabatíja	2	6
Južný Libanon	30	10
Severný Libanon	0	22

Zdroj: KRUEGER, Alan. B. *What makes a terrorist: Economics and the Roots of Terrorism*, 2007. Woodstock: Princeton University Press. 194 s. ISBN 978-0-691-13875-6. 37 s.

Teroristi nie sú ľudia, ktorí nemajú prečo žiť. Sú to ľudia, ktorí veria v niečo tak silno, že sú ochotní, preto aj zomrieť. Myslím, že terorizmus je ako trh so stranou ponuky a dopytu.²² Jednotlivci (v malých skupinkách alebo samostatne) ponúkajú svoje služby teroristickým organizáciám. Teroristické organizácie naproti tomu predstavujú dopytovú stranu - verbujú nováčikov do svojich radov. Organizácie chcú uspieť, preto vyberajú tých, ktorí sú schopní najviac.

²² IANACCONE'S, Laurence. *The Market for Martyrs*, 2003.

3. TERORIZMUS – MIKROEKONÓMIA

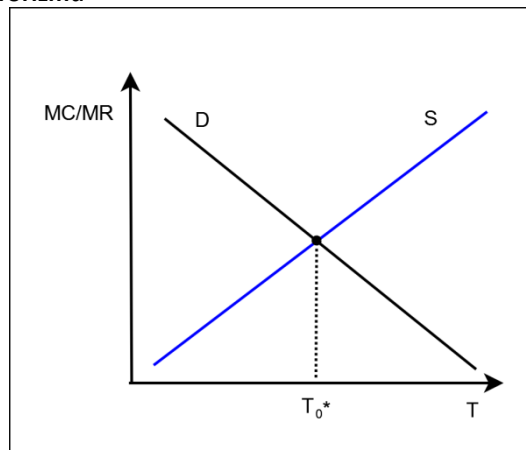
V predchádzajúcej kapitole č. 2 sme načrtli možnosť nazerania na terorizmus ako na trh so stranou ponuky a dopytu. V nasledujúcich odstavcoch tento pohľad priblížim pomocou teórie racionálnej voľby.

3.1. Teória racionálnej voľby

Z pohľadu mikroekonómie môžeme na problematiku terorizmu pozeráť pomocou teórie racionálnej voľby. Ide o jednoduchý predpoklad, že jedinci poznajú svoje preferencie a ich cieľom je maximalizovať vlastný úžitok. Vyjadrené matematicky $MC = MR$, teda medzné náklady sa rovnajú medzným úžitkom.

Dopyt a ponuku terorizmu v podobe medzných úžitkov a nákladov, ako funkciu rozsahu a intenzity terorizmu, by sme mohli z pohľadu teroristu znázorniť nasledovne:

Graf č. 1: Dopyt a ponuka terorizmu

Zdroj: FREY, Bruno S., LEUCHINGER, Simon. *Terrorism: Deterrence May Backfire*. Zurich: University of Zurich, 2002. 3 s.

kde je:

- MC ... medzný úžitok [1]
- MR ... medzné náklady [€]
- T ... počet teroristických útokov [1]
- D ... dopyt
- S ... ponuka
- T_0^* ... bod rovnováhy [1]

Na ose x máme teroristické útoky T, ktoré sú merané počtom teroristických útokov. Je dôležité si najprv stanoviť, ako merať rozsah a intenzitu terorizmu T – buď ako počet výskytu teroristických útokov, počet určitého typu teroristického útoku, počet obetí, počet úmrtí následkom terorizmu apod. Na ose y máme medzné náklady a úžitky terorizmu. Terorista teda maximalizuje svoj úžitok, pokiaľ sa jeho medzné náklady budú rovnať medzným príjmom. V grafe to zodpovedá množstvu teroristických útokov T_0^* .

3.1.1. Ponuková krivka

Ponuková krivka je rastúca zľava doprava, pretože vyjadruje rastúce náklady s rozsahom prevedených útokov. Podľa Freye a Leuchingera²³ smeruje smerom hore, pretože s každým ďalším teroristickým útokom rastú náklady, teda čím ďalej je zložitejšia príprava a prevedenie takej akcie. *Náklady teroristu zahrňujú hmotné zdroje, zbieranie informácií, rovnako ako aj čas nutný na prípravu útoku. V podstate náklady odrážajú tiež nebezpečenstvo spojené s prevedením akcie. Terorista môže byť zranený, môže prísť o život, môže byť chytený, vypočúvaný, mučený, uväznený alebo dokonca zavraždený*²⁴. Sklon a poloha závisí na tom do akej miery je chovanie teroristu podmienené externými alebo internými faktormi.

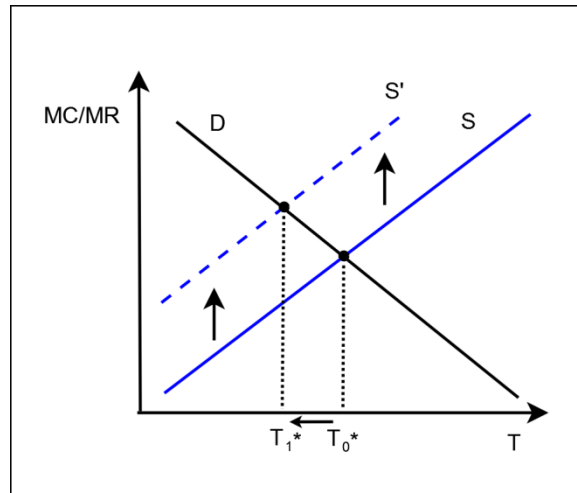
- Externé faktory – Teroristi, sa podujímajú na teroristických útokoch kvôli určitej kompenzácii, ktorá je poskytovaná osobami, ktoré ich podporujú v ich činnosti. Mnoho teroristov podstupuje riziko teroristického útoku kvôli popularite v médiách alebo obdivu okolia alebo jednoducho kvôli finančnej odmene. Tento externý popud spôsobuje zvýšenie množstva teroristických útokov a teda aj posunu bodu rovnováhy doprava.
- Interné faktory – O interných faktoroch, ktoré ovplyvňujú chovanie teroristu, hovoríme vtedy, keď je terorista veľmi motivovaný, teda verí, že robí správnu vec, bez ohľadu na mienku okolia. Vtedy môžeme krivku ponuky považovať za vertikálnu, pretože teroristi nereagujú na navýšenie nákladov alebo na odmenu z ich akcií.

²³ FREY, Bruno S., LEUCHINGER, Simon. *Terrorism: Deterrence May Backfire*. Zurich: University of Zurich, 2002. 3 s.

²⁴ FREY, Bruno S., LEUCHINGER, Simon. *Terrorism: Deterrence May Backfire*. Zurich: University of Zurich, 2002. 3 s.

Zastrašovacia politika je založená na týchto faktoroch chovania. Zvýšením nákladov na teroristické akcie znižuje množstvo teroristických útokov, čo znázorňuje posun bodu rovnováhy smerom doľava.

Graf č. 2: Zvýšenie nákladov terorizmu

Zdroj: FREY, Bruno S., LEUCHINGER, Simon. *Terrorism: Deterrence May Backfire*. Zurich: University of Zurich, 2002. 6 s.

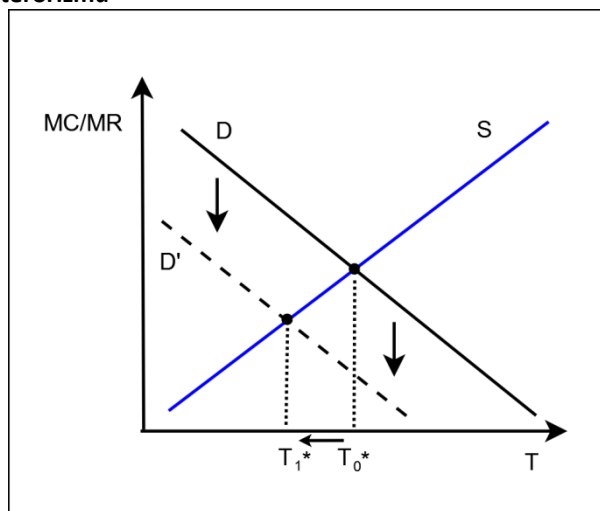
3.1.2. Dopytová krivka

Dopytová krivka je naopak tradične klesajúca a odráža medzné úžitky teroristu z prevedeného útoku. S každým ďalším útokom bude úžitok z nasledujúceho útoku pre teroristu nižší. Je to dané tým, že štáty sa z každého ďalšieho teroristického útoku učia a prispôbujú mu svoju protiteroristickú politiku. Medzný dopad je tak v čase klesajúci.

Tak ako som spomenula v úvode v tejto práci pozeráme na teroristu ako na racionálne jednajúceho jedinca, to znamená že bude prispôbovať svoje chovanie okolnostiam. Pokiaľ teda dôjde k navýšeniu jeho nákladov či poklesu úžitku bude hľadať substitúty k pôvodnému riešeniu, teda atentáty obdobného dopadu a rovnakej náročnosti na prevedenie ako pri pôvodnej zamýšľanej akcii.

Bod rovnováhy sa môže takisto posunúť smerom doľava, keď znížime medzné úžitky teroristu. Tento posun je zobrazený v nasledujúcom grafe:

Graf č. 7: Zníženie úžitku terorizmu

Zdroj: FREY, Bruno S., LEUCHINGER, Simon. *Terrorism: Deterrence May Backfire*. Zurich: University of Zurich, 2002. 7 s.

Základnou myšlienkou je presvedčiť potenciálnych teroristov, že je terorizmus neatraktívny. Kvôli tomu je dôležité presne definovať úžitok z terorizmu. Teroristi sa snažia o čo najvyššie navýšenie nákladov svojich protihráčov, tým zvyšujú svoj vlastný úžitok alebo znižujú svoje náklady na prevedenie ďalšej teroristickej akcie. Ako prostriedok používajú tieto tri faktory:

- Laquer²⁵ tvrdí, že „teroristický útok je nič, pozornosť verejnosti a publicita je všetko.“ Priťahujú pozornosť médií, a tým rozširujú nielen informácie o prevedenom útoku, ale tiež obavy z ďalšieho útoku a smerujú chovanie ľudí tak, aby to bolo v súlade s ich cieľmi. Tým súčasne dochádza k poklesu ich nákladov na prevedenie ďalšej akcie a k rastu úžitku – rovnovážny bod na grafe sa posúva smerom doprava, zvyšuje sa teroristická aktivita.
- Snažia sa o destabilizáciu politického systému. Pokiaľ je vláda oslabovaná útokmi a politický systém je narušený, teroristi majú vyššie šance na presadenie svojich cieľov. Terorizmus sa tak stáva viac atraktívnym spôsobom presadenia vlastných záujmov, zvyšuje sa jeho úžitok a rovnovážny bod sa posúva opäť smerom vpravo (dopytová krivka rastie).
- Usilujú sa o deštrukciu hospodárstva prostredníctvom uvalenia vysokých nákladov na jednotlivcov, čo sa prejaví v agregátnom dopyte.

²⁵ LAQUEUR, Walter. *The New Terrorism: Fanaticism and the Arms of Mass Destruction*. Oxford: Oxford University Press, 1999.

4. TERORIZMUS – MAKROEKONÓMIA

V predchádzajúcej kapitole, ktorá pojednávala o vplyve terorizmu na ekonomiku z mikroekonomického hľadiska, sme nazerali na problematiku terorizmu z pohľadu jednotlivca, v tejto kapitole sa zameriame na celkové dopady terorizmu na hospodárstvo, teda pôjde o makroekonomický pohľad.

Dalo by sa povedať, že sa viac či menej jednotliví autori zhodujú na hlavných dopadoch terorizmu na fungovanie hospodárstva. Na analýzu dopadu terorizmu na ekonomiku môžeme pozeráť z rôznych pohľadov, napr. podľa spôsobu ovplyvnenia jednotlivých sektorov, podľa dopadu na investície, spotrebu či vládne výdaje a tiež na hospodársky rast, podľa ovplyvnenia na jednotlivých trhoch a pod.

Bez podložených konkrétnych údajov a výpočtov by boli vyslovené závery o dôsledkoch terorizmu na ekonomiku nedôveryhodné. Preto v ekonómii hovoríme o dopadoch terorizmu na hospodárstvo krajiny väčšinou z hľadiska priamych a nepriamych nákladoch. Ich numerické vyjadrenie je veľmi komplikované a doposiaľ neexistuje jediná univerzálna spoľahlivá metóda. Existuje niekoľko metód, na základe ktorých sa dá vyjadriť veľkosť jednotlivých dopadov. G. Lindgren²⁶ rozlišuje celkom tri spôsoby merania konfliktu, ktoré dopĺňa B. Frey a S. Leuchinger²⁷:

- Účtovnícke metódy
- Modelové metódy:
 - Harrod-Domarov rastový model
 - Regresné modely
 - Metódy založené na konštrukcii syntetických kontrolných regiónov
- Metódy používané CBA
 - Kontingentné oceňovanie
 - Metódy odhalených preferencií
 - Agregátna evaluačná metóda

²⁶ LINDGREN, Göran. *Measuring the Economic Cost of Internal Armed Conflict : A Review of Empirical Estimates*, 2004. 14 s.

²⁷ FREY, Bruno S., LEUCHINGER, Simon. *Measuring Terrorism*. Zurich : Institute for Empirical Research in Economics University of Zurich, 2003. 41 s.

Medzi najčastejšie názory ekonómov na všeobecný vplyv terorizmu na ekonomiku patria nasledujúce:²⁸

- Terorizmus zaťažuje verejný rozpočet. Sú zvyšované vládne výdaje (predovšetkým na zaistenie bezpečnosti), čo vedie k vytesneniu súkromných investícií z ich produktívnejšieho využitia. Súkromné prostriedky sú tak presúvané smerom k verejným výdajom.
- Spomaľuje hospodársky rast prostredníctvom zmeny chovania spotrebiteľov a firiem (teda prostredníctvom ich zmeny v spotrebe, ochote sporiť a investovať).
- Významne ovplyvňuje medzinárodný obchod a znižuje priame zahraničné investície, ktoré plynú do krajiny postihnutej terorizmom.
- Najviac zo všetkých sektorov negatívne ovplyvňuje cestovný ruch.
- Má síce negatívne dopady na hospodársky rast, ale tieto sú menšie v porovnaní s dopadmi externého alebo interného konfliktu (vojny dvoch krajín v klasickom slova zmysle či občianskej vojny).
- Má rozdielne dopady v jednotlivých krajinách (vyspelých, rozvojových, s demokratickým, či autoritárskym režimom apod.)
- Ničí časť kapitálových zásob krajiny a mení alokáciu produktívneho kapitálu.
- Utlmuje ekonomickú činnosť vo väčšine sektorov, ale súčasne z nej môžu profitovať niektoré odvetvia (napr. tie zabývajúce sa činnosťami v oblasti zaistenia bezpečnosti a obrany).

Štát by mal pri súbežnom vyčíslení nákladov teroristu zvoliť také prostriedky boja proti terorizmu, ktoré pre neho budú nákladovo najefektívnejšie.

²⁸ FREY, Bruno S., LEUCHINGER, Simon. *Measuring Terrorism*. Zurich : Institute for Empirical Research in Economics University of Zurich, 2003. 41 s.

5. TEÓRIA NÍZKEHO ALEBO ZNAČNÉHO EFEKTU

Tak ako sa nedá jednoznačne sformulovať definícia terorizmu, tak sú aj rôzne pohľady na jeho vplyv. Sú dva pohľady vplyvu terorizmu na ekonomiku moderných štátov. Prvým je, že fenomén terorizmu má malý vplyv na ekonomiku. Tento názor obhajujú napríklad Gary Becker a Kevin Murphy z Univerzity Chicago²⁹. Alberto Abadie z Kennedy School v Harvarde a Javier Gardeazabal z University of Basque Country³⁰ zastávajú ale druhý pohľad, ktorý hovorí, že terorizmus ovplyvňuje ekonomiku vo veľkej miere. Ale nájdu sa aj takí, ktorí sú na oboch stranách, ako napríklad Alan B. Krueger³¹.

5.1. Teória nízkeho vplyvu terorizmu na ekonomiku

Teroristické útoky majú spravidla nízky dopad na množstvo ľudského a fyzického kapitálu, ktorý je dôležitý pre produkciu. V moderných ekonomikách je predovšetkým ľudský kapitál zodpovedný za vysokú úroveň HDP. Budovy môžeme znovu postaviť, cesty znovu vydlážditiť a nové autá a lietadlá znovu vyrobiť. Najdôležitejšie je preto chrániť ľudí, pretože len ľudia majú znalosti ako ich znovu vyprodukovať.

Druhým teoretickým argumentom je, že medzi faktormi produkcie je veľký priestor pre substitúciu. *Napríklad po útokoch 11. septembra na New York City, veľká oblasť, ktorú zaberá finančný priemysel bola zničená alebo označená ako neobývateľná. Kvôli tomu sa mnoho investičných bánk, poisťovní, a firiem architektov situovaných v Manhattene presťahovalo do hotelových izieb, ktoré boli prázdne, pretože sa ľudia báli cestovať*³². Tento príklad ilustruje šok firiem a ich následný spôsob adaptácie, tým že našli iné spôsoby produkcie toho istého výstupu pomocou výhod z iných zdrojov (voľné hotelové izby). Po týchto útokoch využili lepšie priestor, ktorý predtým nevyužívali efektívne. Príležitosť a schopnosť substituovať vstupy je jedným zo spôsobov, vďaka ktorému sa efekt terorizmu znižuje. Dôležité je aj, že priemysel obrany a protiterorizmu expanduje v závislosti od terorizmu, znižujúc vplyv teroristických útokov na ekonomiku a zamestnanosť.

²⁹ BECKER, Gary, MURPHY, Kevin. *Prosperity Will Rise Out of the Ashes*. Wall Street Journal, 2001.

³⁰ ABADIE, Alberto, GARDEAZABAL, Javier. *The Economic Costs of Conflict : A Case Study of the Basque Country*. The American Economic Review, 2007.

³¹ KRUEGER, Alan. B. *What makes a terrorist: Economics and the Roots of Terrorism*, 2007. Woodstock: Princeton University Press. 194 s. ISBN 978-0-691-13875-6. 111 s.

³² KRUEGER, Alan. B. *What makes a terrorist: Economics and the Roots of Terrorism*, 2007. Woodstock: Princeton University Press. 194 s. ISBN 978-0-691-13875-6. 111 s.

Niektoré dôkazy teórie nízkeho vplyvu pochádzajú aj zo štúdií prírodných katastrof, ktoré môžu byť viac ničujúce než teroristické útoky. Mnoho prírodných katastrof v minulosti majú pomínuteľné efekty. *Napríklad hurikán Andrew kategórie 5, ktorý zasiahol južné oblasti Miami v roku 1992, mal relatívne nízko trvajúci vplyv na ekonomiku. Podľa štúdie, ktorú vypracoval George Horwich z Pardue University v Kobe, najviac deštruktívne zemetrasenie v Japonsku v januári 1995 zničilo 100 000 budov a 250 000 ich poškodilo. Okolo 300 000 ľudí zostalo bez domovov a 6 500 ich bolo zabitých. Avšak po 50 mesiacoch sa hospodárstvo vrátilo na úroveň 90% z obdobia pred zemetrasením. Osemdesiat percent obchodov sa znovu otvorilo a pritiahli sa nové investície na znovu vybudovanie domov a kancelárií.*³³

Treba spomenúť výnimku, ktorá možno potvrdzuje pravidlo a to je prípad hurikánu Katrina, ktorý zdevastoval región v USA v auguste 2005. Hurikán Katrina má trvajúci efekt na infraštruktúru, populáciu a aj ekonomiku New Orleansu. Avšak tento trvajúci efekt môže byť zapríčinený nedostatkom vôle na prestavanie mesta, kvôli tomu, že nižšie ležiace časti New Orleansu sú bezbranné voči budúcim hurikánom. Podľa Alana B. Kruegera sa ale tento región zasiahnutý hurikánom Katrina môže vrátiť k úrovni pred zasiahnutím a jeho ekonomika môže takisto dosiahnuť úroveň z pred hurikánového obdobia.

Mestá sa môžu spamätať po veľkých vojnách tak isto ako aj po prírodných katastrofách. Napríklad po bombardovaní Nemecka spojencami sa nemecké mestá vzchopili rapídne.

Podobne, mestá zasiahnuté teroristickými útokmi majú sklon vzchopiť sa relatívne rýchlo a efektívne. V knihe *Resilient City: The Economic Impact of 9/11*³⁴, publikovanou Russel Sage Foundation, sa dozvedáme o značnej húževnatosti po útokoch 11. Septembra v New Yorku. Takisto vzhľadom na cenách majetku, nezamestnanosti a iných faktoroch ktoré by mali byť ovplyvnené teroristickými útokmi, sa aj Londýn po útokoch 7. Júla vzchopil.

5.2. Teória veľkého vplyvu terorizmu na ekonomiku

Teória veľkého efektu terorizmu na ekonomiku je postavená na troch argumentoch:

³³ KRUEGER, Alan. B. *What makes a terrorist: Economics and the Roots of Terrorism*, 2007. Woodstock: Princeton University Press. 194 s. ISBN 978-0-691-13875-6.

³⁴ CHERNICK, Howard. *Resilient city: The Economic Impact of 9/11*. New York: Russel Sage Foundation, 2005. 335 s. ISBN 0-87154-170-X.

- zasiahnutie kľúčových sektorov ekonomiky, ktoré ovplyvnia aj ďalšie nadväzujúce sektory,
- Reakcie obyvateľstva a vlády,
- Zvýšenie neistoty.

Prvý z nich je, že aj keď sa jednotlivé podniky môžu adaptovať po teroristických útokoch, niektoré odvetvia priemyslu ako celky môžu byť výrazne zasiahnuté. Po 11. septembri boli značne zasiahnuté niektoré tradičné odvetvia priemyslu a cestovný ruch. Na druhej strane finančný trh, ktorý bol tiež jedným z cieľov útokov, bol značne odolný. Zasiachnutie finančného sektoru by znamenalo následky pre iné časti ekonomiky, ktoré veľmi závisia od financovania, ako napríklad na nehnuteľnosti a predaje áut. Ak sú určité kľúčové segmenty ekonomiky zničené teroristickými útokmi, môžu škodlivo ovplyvniť s nimi súvisiace segmenty.

Druhým argumentom, ktorý potvrdzuje teóriu veľkého efektu je, že ľudia môžu preháňať následkom teroristického útoku, a toto preháňanie môže byť racionálne alebo iracionálne. *Gary Becker a Yona Rubinstein tvrdia, že všeobecný strach ľudí z toho, že sa stanú obetami terorizmu môže byť podnietený racionálnom, aj keď ľudia pochopia, že súčasná pravdepodobnosť tejto udalosti by bola nesmierne malá*³⁵. Alan B. Krueger však tvrdí, že táto myšlienka je trochu nepružná. Bolo by ľahšie vysvetľovať tento jav v závislosti od hraníc racionality. Ľudia môžu reagovať dramaticky z hrozby terorizmu a znížiť svoju spotrebu kvôli tomu, že by budúcnosť mohla byť horšia ako súčasnosť. Skutočným strachom v USA po 11. septembri bolo, že by sa spotreba mohla znížiť. Táto spotreba sa veľmi prísne sledovala a zistilo sa, že sa vôbec neznižila.

Ďalším druhom reakcie, ktorým by mohol terorizmus spôsobiť značné škody na ekonomike sú prešľapy vlády. Napríklad jedným z najväčších rizík ekonomiky je že vláda prijme tvrdé opatrenia voči imigrantom. Pre ekonomiky ako USA a Veľká Británia, imigrácia (energia a vynaliezavosť imigrantov) je veľmi dôležitým zdrojom hospodárskeho rastu. Pre USA je imigrácia kľúčovým zdrojom vysoko talentovanej pracovnej sily. V súčasnosti je ťažšie pre zahraničných študentov navštevovať vysoké školy v USA,

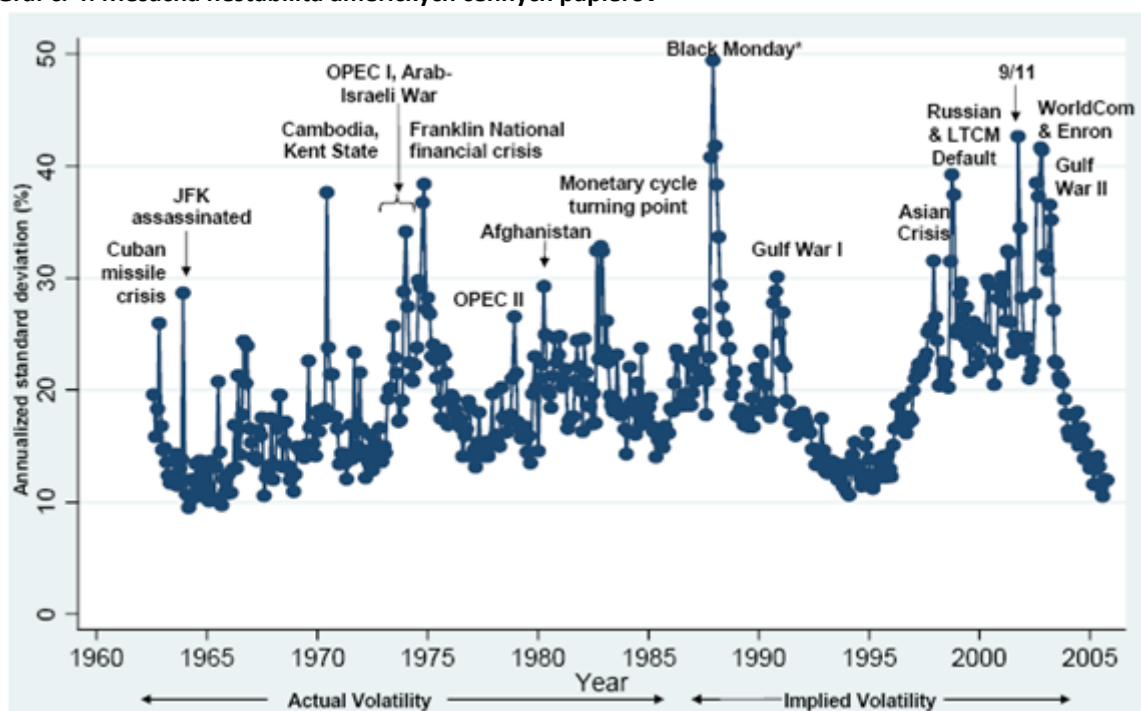
³⁵ BECKER, Gary, RUBINSTEIN, Yona. *Fear and the Response to Terrorism: An Economic Analysis*. Chicago: University of Chicago. 2004.

pretože aby ste mohli navštevovať školy vyššieho vzdelania musíte získať do víz červenú pásku.

Ďalšou možnou reakciou vlády na terorizmus je vtrhnutie pod zlou zámienkou do krajiny, ktorá je vnímaná ako možná hrozba- čin, ktorý sa môže vyvinúť ako kontraproduktívny a nákladný.

Tretí argument je postavený na myšlienke zvýšenia neistoty po teroristických útokoch. Nicholas Bloom zo Stanford University³⁶ sa vo svojej práci *The Impact of Uncertainty Stocks: Firm Level Estimation and a 9/11 Simulation* zaoberá mesačnou nestabilitou trhu cenných papierov okolo kľúčových udalostí v histórii.

Graf č. 4: Mesačná nestabilita amerických cenných papierov

Zdroj: BLOOM, Nicholas. *The Impact of Uncertainty Shocks: Firm-Level Estimation and a 9/11 Simulation*. Center of Economic Performance, 2006.

Tento graf ukazuje mesačné pohyby cien cenných papierov pre každý mesiac pre S&P 100, index, ktorý tvorí 100 najlepších amerických akcií. Mesiac po 11. Septembri, bol obdobím

³⁶ BLOOM, Nicholas. *The Impact of Uncertainty Shocks: Firm-Level Estimation and a 9/11 Simulation*. Center of Economic Performance, 2006.

zvlášť vysokej nestability na burze cenných papierov. Toto obdobie zažilo vyššiu nestabilitu než dokonca počas mesiaca keď sa Enron³⁷ zrútil.

A čo je dôsledkom tejto neistoty? Nicholas Bloom tvrdí, že podniky by mohli reagovať na neistotu zastavením investícií a pôžičiek, a to môže spôsobiť spomalenie ekonomiky. Prácu Nicholasa Blooma nemôžeme zaradiť ani k zástancom veľkého ani malého vplyvu terorizmu na ekonomiku, pretože v jeho mienke by bol pokles dočasný. Aj keď by tento pokles mohol byť celkom značný. Podľa Nicholasa Blooma, pol ročný rast HDP by mohol byť vymazaný pomocou neistoty šíriacej sa z teroristických útokov.

³⁷ Enron Corporation bola americká energetická spoločnosť so sídlom v meste Houston, Texas, USA. Pred vyhlásením bankrotu v januári 2002 zamestnávala cez 22 tisíc zamestnancov a bola jedna z vedúcich svetových spoločností podnikajúcich v oblasti dodávok elektriny, zemného plynu a komunikácií.

6. SKUPINA ETA – TERORIZMUS V BASKICKU

V tejto kapitole je stručný prehľad o historickom vývoji baskickej separatistickej skupiny ETA a najdôležitejšie ekonomické dáta, ktoré použijem pre analýzu dopadu jednotlivých teroristických útokov na baskické hospodárstvo v nasledujúcich častiach tejto práce. Zámerne som vynechala všetky ostatné údaje čisto historického charakteru v zmysle vymenovania hlavných osôb podieľajúcich sa na činnosti tejto organizácie, historicko-politického pozadia udalostí a iných podobných údajov, ktoré svojím obsahom a dôležitosťou sú nad rámec tejto práce.

6.1. História skupiny ETA

ETA je teroristická, nacionalistická a separatistická organizácia, ktorej ideológia je z veľkej časti založená na marxizme-leninizme. Pre zopakovanie z predchádzajúcej kapitoly 1.4 zaraďujeme organizáciu ETA podľa ideovej motivácie do etnického a teritoriálneho typu terorizmu – hlavnou myšlienkou je osamostatniť Baskicko a vytvoriť z neho európsky uznávaný nezávislý štát, ktorý by bol formovaný na historických základoch jediného národa s vlastnou kultúrou a vlastným jazykom.³⁸

ETA je skratka oficiálneho názvu Euskadi Ta Askatasuna, čo v preklade znamená – Baskicko a sloboda. Heslo organizácie je Bietan jarrai ("Pokračovať na oboch"). Toto heslo sa premieta do dvoch objektov v symbole organizácie, had (symbolizuje utajenie a prefikanosť) omotaný okolo sekery (reprezentuje silu).³⁹ Skupina ETA bola oficiálne založená 31. 6. 1959 vylúčením študentského krídla EKIN z Baskickej národnej strany (Partido Nacionalista Vasco).⁴⁰ Dôvodom bol radikálnejší prístup skupiny EKIN k riešeniu danej situácie formou oficiálneho baskického odporu, ktorý bol inšpirovaný v tej dobe prebiehajúcim formovaním národných štátov v treťom svete.⁴¹

³⁸ Baskovia z jazykového hľadiska nepatria do žiadnej svetovej jazykovej rodiny, to znamená, že nemajú s rétorománskymi jazykmi nič spoločné a teda ani so španielčinou.

³⁹ Pozri prílohu č. 1.

⁴⁰ *Encyclopedia Britannica* [online]. 2010. [cit. 2010-04-19] ETA. Dostupné z WWW: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/193771/ETA>>.

⁴¹ Konkrétne išlo o dekolonizáciu v Alžírsku.

Baskická nacionalistická organizácia ETA už v roku 1961 realizuje svoj prvý teroristický útok a o rok neskôr na prvom zhromaždení organizácie sformuluje základné body ich spoločnej ideológie:⁴²

- znovuzrodenie baskického národa pripomenutím hlavným míľnikov v jeho histórii,
- vyzdvihnutie baskického jazyka ako kľúčového elementu národa,
- striktné odmietanie náboženskej viery, úplné odmietnutie cirkvi, ktorej doktrínu sa dá použiť iba pri vypracovaní sociálneho programu,
- ideologický antikomunizmus, aj keď ho môžeme považovať za jednu z možných metód odboja,
- nezávislosť Baskicka v rámci Európy, kde ozbrojený boj je najlepším prostriedkom k jej presadeniu.

Všeobecne akceptovaným prvým atentátom bolo zavraždenie strážnika José Ángela Pardinese Arcaye 7. júla 1968.⁴³ Od tohto dátumu sa v ekonomickej literatúre najčastejšie počíta s množstvom obetí a bežne sa pracuje s dátami v časovej perióde 1968-až do súčasnosti. V jednotlivých analýzach tejto práce sa pracuje v takej istej časovej perióde.

6.2. Vývoj teroristickej činnosti ETA v rokoch 1968-2010

V nasledujúcich odstavcoch je stručne naznačený vývoj teroristickej činnosti skupiny ETA v rokoch 1968-2010. Je zložité získať spoľahlivé dáta o terorizme, lebo práve tieto údaje neboli v minulosti štatisticky zisťované a v súčasnosti sa ich analýza často obmedzuje iba na informácie z médií a z policajných záznamov. V každom prehľade nasledujúcich dát treba počítať s určitou štatistickou chybou a nepresnosťou v rozmedzí cca ± 50 obetí.⁴⁴ Z dôvodu nadbytočnosti nie sú nasledujúce grafy doplnené o tabuľkový zoznam dát.

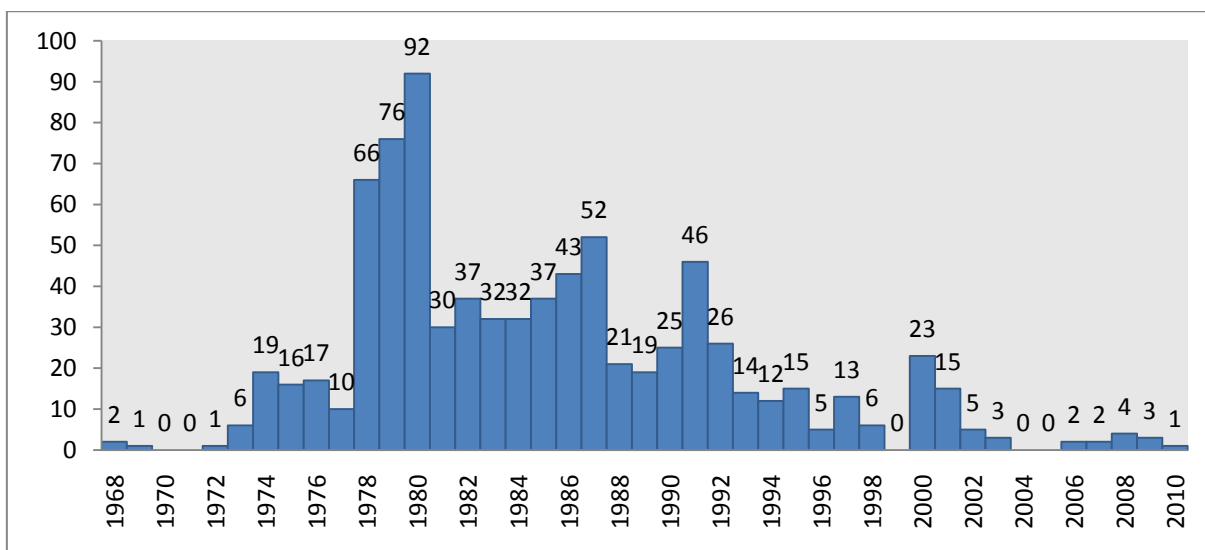
⁴² V súčasnosti sa ETA zameriava na dve požiadavky: žiada zriadenie nezávislého baskického štátu a nezávislej socialistickej vlády v Baskami obývaných oblastiach medzi Španielskom a Francúzskom; žiada uvoľnenie väznených členov skupiny ETA.

⁴³ Okolo prvého atentátu existujú mnohé spory. V niektorých literárnych zdrojoch môžeme nájsť, že prvou obeťou prvého útoku dňa 27.6.1960 bola 22 mesačné dievčatko Begoña Urroz Ibarrola.

⁴⁴ Vlastný odhad na základe komparácie dát z rôznych zdrojov.

Podľa španielskeho Ministerstva vnútra je do 15. marca 2010 počet obetí ETA celkom 829.⁴⁵

Graf č. 5: Počet obetí teroristických aktivít organizácie ETA v rokoch 1968-2010

Zdroj: *Ministerio del Interior (España)* [online]. 2010 [cit. 2010-04-19]. Últimas víctimas mortales . Dostupné z WWW: <http://www.mir.es/DGRIS/Terrorismo_de_ETA/ultimas_victimas/p12b-esp.htm>.

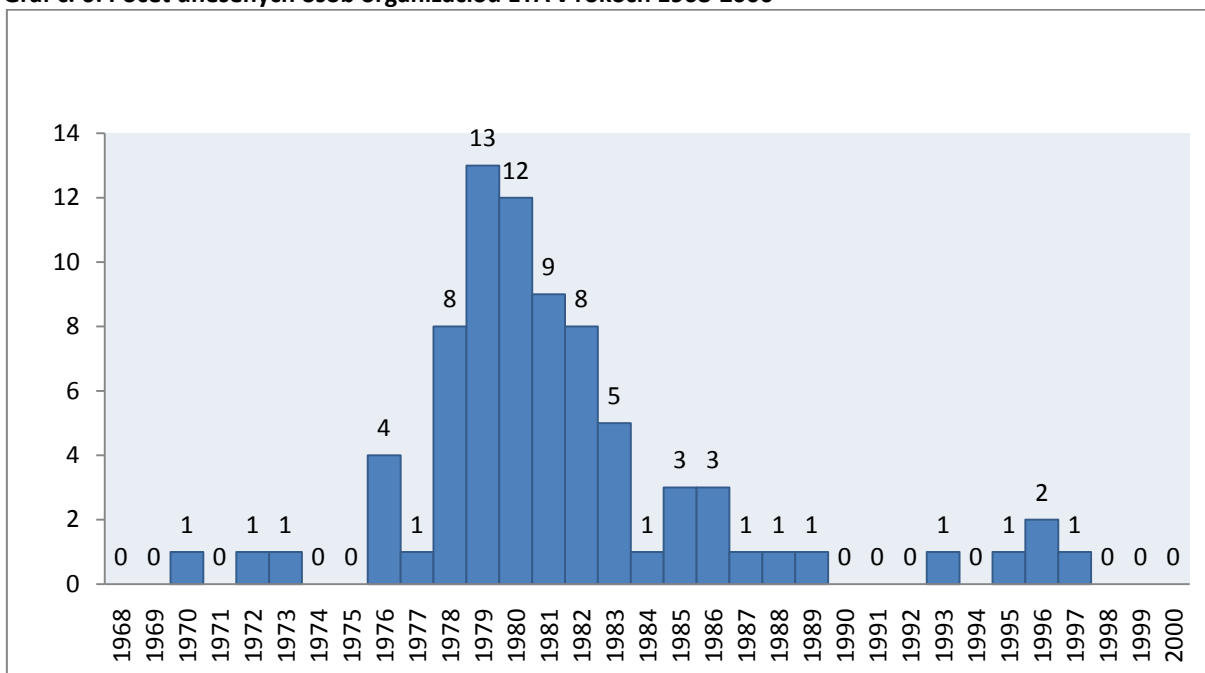
V súvislosti so zmienou nepresnosťou a nedostupnosťou štatisticky spracovaných dát je časová rada u počtu unesených osôb len do roku 2000. Z grafu č. 5 môžeme vidieť, že najväčší počet únosov bol realizovaný medzi rokmi 1978 a 1983, keď boli aktivity ETA najvyššie. Počet dní, počas ktorých sú rukojemníci zadržaní, sa pohybuje medzi 1 dňom až 1 rokom.⁴⁶

Pomerne veľký počet unesených boli majitelia obchodných spoločností, toto môžeme pripísať potrebe finančného zabezpečenia organizácie.

⁴⁵ *Ministerio del Interior (España)* [online]. 2010 [cit. 2010-04-19]. Últimas víctimas mortales . Dostupné z WWW: <http://www.mir.es/DGRIS/Terrorismo_de_ETA/ultimas_victimas/p12b-esp.htm>.

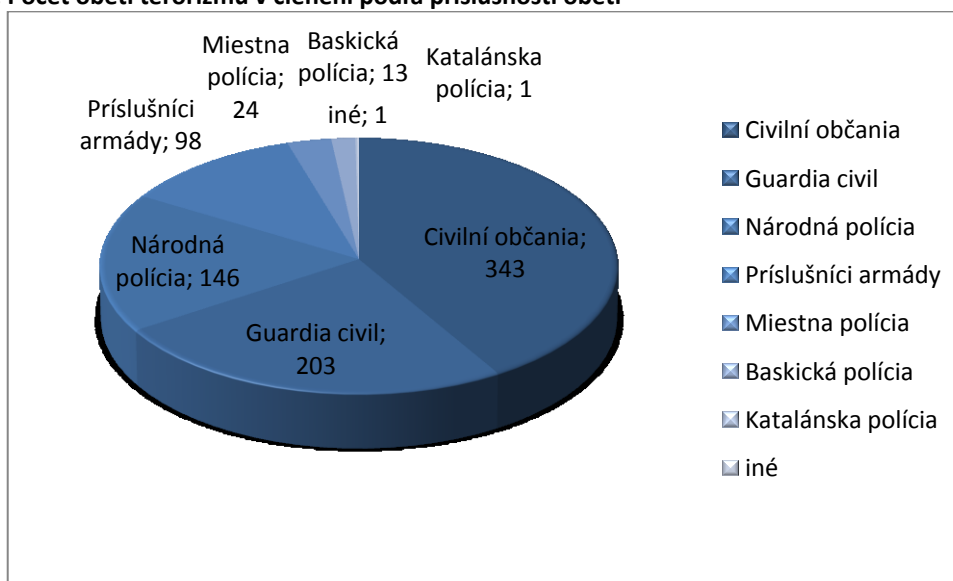
⁴⁶ Najdlhšia doba, počas ktorej bola osoba držaná ako rukojemník, bola 532 dní. Stalo sa tak v roku 1996 a unesenou osobou bol väzenský úradník José A. Ortega Lara.

Graf č. 6: Počet unesených osôb organizáciou ETA v rokoch 1968-2000

Zdroj: ABADIE, Alberto, GARDEAZABAL, Javier. The Economic Costs of Conflict: A Case Study of the Basque Country. [s.l.] : The American Economic Review, 2007. S. 115.

Graf č. 7: Počet obetí terorizmu v členení podľa príslušnosti obetí

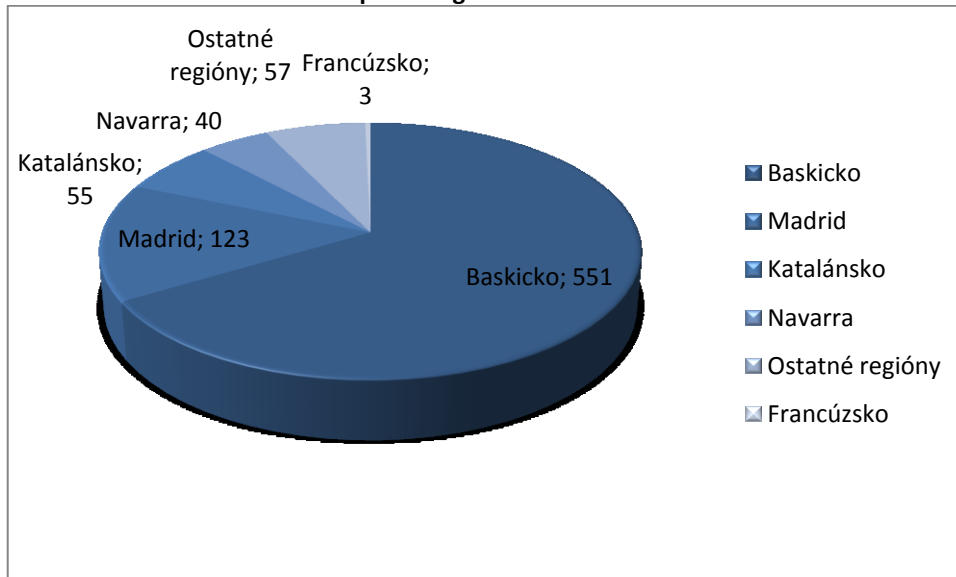

Zdroj: *Ministerio del Interior (España)* [online]. 2010 [cit. 2010-04-19]. Últimas víctimas mortales . Dostupné z WWW: <http://www.mir.es/DGRIS/Terrorismo_de_ETA/ultimas_victimas/p12b-esp.htm>.

V grafe č. 7 vidíme, že najčastejším terčom smrteľných atentátov sú civilní občania a Guardia civil (španielsky vojenský strážny zbor), pričom treba spomenúť, že v mnohých prípadoch sú civilisti iba náhodnými obeťami – väčšinou ide o náhodných okoloidúcich zasiahnutých bombovým útokom. Civilisti môžu byť aj primárnym cieľom – ide predovšetkým o politických funkcionárov, prípadne majiteľov firiem a živnostníkov. Ak by

sme všetky obete príslušníkov španielskej polície zráтали, bola by táto suma vyššia ako počet obetí z rád civilistov.

Graf č. 8: Počet obetí terorizmu v členení podľa regiónov

Zdroj: *Ministerio del Interior (España)* [online]. 2010 [cit. 2010-04-19]. Últimas víctimas mortales . Dostupné z WWW: <http://www.mir.es/DGRIS/Terrorismo_de_ETA/ultimas_victimas/p12b-esp.htm>.

Grafom č. 8 som chcela preukázať, že najviac postihnutou oblasťou je práve Baskicko, ktoré je nasledované ďalej Madridom a Katalánskom.

7. ANALÝZA TERORIZMU V BASKICKU

V tejto kapitole sa budem zaoberať dopadom činnosti organizácie ETA na baskické hospodárstvo v členení na priame a nepriame náklady a s použitím rôznych metód popísaných už vyššie. Kvôli vysokej vypovedajúcej schopnosti som zvolila u priamych nákladoch účtovú metódu. U nepriamych nákladoch nie je možné túto metódu vždy použiť, hlavne keď neexistujú dostatočné dáta v súvislosti s terorizmom.

7.1. Priame náklady

Pre baskický región sa dajú priame náklady rozdeliť do troch kategórií – náklady na náhradu škôd spojených so zraneniami a úmrtiami, materiálne škody a výdaje súvisiace so zaistením bezpečnosti.

7.1.1. Náklady na náhradu škôd obetiam terorizmu

Tak ako sme poznamenali v kapitole o teórii nízkeho dopadu terorizmu na ekonomiku, v moderných ekonomikách zodpovedá za vysokú úroveň HDP práve ľudský kapitál. Preto pri náhradách škôd obetiam teroristických útokov uvažujeme v dvoch rovinách - jednako samotná škoda na týchto osobách (v podobe malého alebo väčšieho zranenia, psychickej ujmy alebo úplnej straty života), a jednako náklady spojené s obmedzením či stratou ľudského kapitálu. To znamená, že by tieto osoby nemohli byť dočasne alebo trvale zapojené do produktívnej činnosti hospodárstva. Kvôli nedostatku spoľahlivých dát nebol druhý faktor zahrnutý do kalkulácie priamych nákladov, treba preto rátať s tým, že výsledná suma je určitou mierou podhodnotená.

Jednou z možností ako vyčíslieť škody na ľudských životoch je prostredníctvom odškodnenia, ktoré bolo obetiam terorizmu ETA priznané. Toto odškodnenie je čerpané z rôznych zdrojov, hlavným z týchto zdrojov je združenie Consorcio de Compensación de Seguros (CCS). Táto inštitúcia už od roku 1987 zo zákona vypláca španielskym občanom poisťku v súvislosti s mimoriadnymi škodami (prírodné katastrofy, rebélia, vzbury a teda aj terorizmus). Od roku 1979 existujú ďalšie programy na podporu obetiam terorizmu, ktoré sú zabezpečované španielskym ministerstvom vnútra. *Podmienky týchto programov sa postupne menili a v súčasnosti predstavuje toto odškodnenie dvojnásobok minimálnej*

dennej mzdy v prípade dočasnej pracovnej neschopnosti, a čo sa týka úplnej invalidity je táto čiastka v rovnakej výške, ale je vyplácaná po dobu 140 mesiacov.⁴⁷

Od roku 1998 rozšírilo ministerstvo vnútra škálu podpôr ešte o ďalšie druhy odškodnenia, ku ktorým v nasledujúcom roku pribudli aj náhrady škôd plynúcich z tzv. občianskej zodpovednosti.

Tabuľka č. 3: Náhrady škôd z rozpočtu Ministerstva vnútra obetiam terorizmu v Španielsku (v € a cenách roku 2002)

Rok	Náhrada škody		Ďalšie podpory	Celkom
	úmrtie	zranenie		
1993	1 638 904	1 772 418		3 411 322
1994	918 830	1 762 560		2 681 390
1995	877 468	1 655 250		2 532 718
1996	1 590 496	854 388		2 444 884
1997	1 300 356	1 585 929		2 886 285
1998	699 574	1 592 846	575 623	2 868 043
1999	0	1 431 739	25 712	1 457 451
2000	2 023 849	769 309	129 151	2 922 309
2001	1 402 655	976 202	222 317	2 601 174
2002	475 347	2 203 764	70 591	2 749 702
Celkom	10 927 479	14 604 405	1 023 394	26 555 278
Ročný priemer	1 092 748	1 460 441	204 679	2 655 528

Zdroj: BUESA, Mikel. *Consecuencias económicas del terrorismo nacionalista en el País Vasco*. Madrid, 2006.

V tabuľke č. 3 je prehľad nákladov uvedených medzi rokmi 1993- 2002. Toto obdobie je najvhodnejšie pre jednotlivé analýzy spojené s činnosťou ETA. Z údajov z tejto tabuľky je zrejmé, že španielske ministerstvo vnútra vydáva na náhradu škôd spôsobených obetiam terorizmu priemernú ročnú čiastku vo výške 2,66 mil €. Táto suma však pripadá na všetkých obyvateľov Španielska. Priame náklady iba na území Baskicka podľa prepočtu M. Buesyho⁴⁸ sú 12,6 mil € a priemerná ročná čiastka by bola približne 1,26 mil €.

⁴⁷ BUESA, Mikel. *Consecuencias económicas del terrorismo nacionalista en el País Vasco*. Madrid, 2006

⁴⁸ BUESA, Mikel. *Consecuencias económicas del terrorismo nacionalista en el País Vasco*. Madrid, 2006

Tabuľka č. 4: Odškodnenie vyplatené inštitúciou Consorcio de Compensación de Seguros (v € a cenách roku 2002)

Rok	Počet podaných žiadostí	Čerpanie poisťky
1993	25	1 086 398
1994	29	882 175
1995	32	2 606 959
1996	16	1 091 815
1997	16	831 268
1998	9	931 059
1999	0	0
2000	44	3 817 393
2001	29	1 589 912
2002	17	883 868
2003	13	501 213
2004	1 151	35 950 906
2005	1	3 314
2006	12	532 028
2007	20	1 716 223
Celkom	1 414	52 424 530
Ročný priemer	94	3 494 969
Celkom (bez r. 2004)	263	16 473 623
Ročný priemer (bez r. 2004)	19	1 176 687

Zdroj: *Consorcio de Compensación de Seguros* [online]. 2010 [cit. 2010-04-19]. *INICIO*. Dostupné z WWW: <<http://www.conorseguros.es/web/guest/i>>.

V tabuľke č. 4 je zrejmé, že celková výška vyplatených prostriedkov v období 1993- 2007 dosiahla 52,4 mil €. Logickejšie by bolo, ale vypustiť z výpočtu rok 2004, pretože táto štatistika bola značne skreslená atentátom v Madride dňa 11. Marca 2004, ktorí bol organizovaný islamskými teroristami a vyžiadali si celkom 192 smrteľných obetí a približne 1600 zranených. Celkové dopady terorizmu ETA sa tak v nákladovom vyjadrení znížili na 16,5 mil €.

Avšak ak by sme celkovú čiastku počítali do roku 2002, bol by celkový priemerný dopad terorizmu na baskické hospodárstvo vyjadrený prostredníctvom nákladov na úhradu škôd na ľudských životoch odhadnutý na 4,09 mil €. Treba podotknúť, že tento údaj je stále neúplný, kvôli nedostupnosti a neúplnosti údajov.

7.1.2. Materiálne škody

Úplná kvantifikácia materiálnych škôd nie je možná, pretože doposiaľ nebol založený žiadny register, v ktorom by sa štatistiky zhromažďovali údaje o všetkých škodách spôsobených teroristickými útokmi skupiny ETA. Táto analýza sa zameriava na údaje zo štatistík CCS, ministerstva vnútra a odhadov agentúry Vasco Press.

Tabuľka č. 5: Kvantifikácia materiálnych škôd v dôsledku terorizmu skupiny ETA (v € v cenách roku 2002)

Rok	Náhrada škôd (CCS)	Materiálne škody celkom (upravený odhad Vasco Press)	Škody bez uplatnenia poisťky
1993	6 652 242	6 835 300	183 058
1994	3 279 112	13 172 800	9 893 688
1995	8 435 730	26 014 500	17 578 770
1996	13 381 485	39 993 000	26 611 515
1997	16 963 159	39 740 800	22 777 641
1998	5 817 258	20 034 700	14 217 442
1999	6 799 592	12 570 600	5 771 008
2000	19 964 803	29 890 500	9 925 697
2001	26 719 897	30 666 900	3 947 003
2002	19 934 781		
Celkom	127 948 059	227 327 300	99 379 241
Ročný priemer	12 794 806	22 732 730	9 937 924

Zdroj: BUESA, Mikel. *Consecuencias económicas del terrorismo nacionalista en el País Vasco*. Madrid, 2006

V tabuľke č. 5 sú uvedené súhrne všetky náklady súvisiace so vzniknutými materiálnymi škodami v dôsledku terorizmu v rokoch 1993 - 2002. V poslednom stĺpci sú čiastky zodpovedajúce materiálnym škodám, na ktoré nebola uplatnená poisťka, teda z veľkej časti ide o náklady, ktoré boli na úkor súkromného sektoru.

Celková hodnota týchto škôd predstavuje na území celého Španielska v období 1993-2002 sumu 227 mil €. Priemerná ročná suma predstavuje 22, 73 mil €. Pre územie Baskicka sú tieto čiastky vo výške 137, 5 mil € a 13, 75 mil €.

7.1.3. Výdaje na zaistenie bezpečnosti

Tak ako Baskicko, tak aj celý španielsky štát vydáva značné množstvo prostriedkov na zvýšenie bezpečnosti občanov od výdajov na políciu cez financovanie pomoci vydieraným a uneseným osobám a zaisťovaní informácií o činnosti ETA až po náklady na deaktiváciu výbušnín, výstavbu vrtuľníkových základní alebo na premiestňovanie väzňov.

Konkrétne táto suma predstavuje 338,65 mil € ročne. Pre baskický región je to 212,04 mil € ročne. Z toho výdaje vo výške 64,1 mil € zaťažujú rozpočet baskickej vlády, teda 62,6 % celkových štátnych bezpečnostných výdajov a 43% z celkových priamych nákladov spojených s terorizmom na baskickom území.

Tabuľka č. 6: Prehľad priamych nákladov vyvolaných terorizmom skupiny ETA (v mil € a cenách roku 2002)

Typ dopadu	Druh nákladu	Priemerná ročná výška nákladu	Percentuálny podiel
Materiálne škody	Náklady s uplatnením poistného plnenia	7,74	56 %
	Náklady bez poistného krytia	6,01	
	Atómová elektrárňa Lemóniz	266,70	
	Celkom	280,45	
Škody na ľudských životoch	Odškodné hradené ministerstvom vnútra	1,26	1 %
	Odškodné hradené CCS	0,65	
	Odškodné vyplývajúce z občianskej zodpovednosti	2,18	
	Celkom	4,09	
Výdaje na bezpečnosť	Celkom	212,04	43 %
Celkom		496,58	100 %

Zdroj: *Consortio de Compensación de Seguros* [online]. 2010 [cit. 2010-04-19]. *INICIO*. Dostupné z WWW: <<http://www.conorseguros.es/web/guest/i>>.

7.1.4. Zhrnutie

Z pohľadu priamych nákladov môžeme označiť dopady skupiny ETA na ekonomiku Baskicka za pomerne mierne, pretože v percentuálnom vyjadrení tvoria tieto náklady iba 1,2 % z priemernej ročnej hodnoty HDP (za obdobie 1993 – 2002).

7.2. Nepriame náklady – celkový dopad činnosti ETA na baskické hospodárstvo

V tejto podkapitole je zameraná pozornosť na hodnotenie celkového dopadu činnosti ETA na ekonomickú úroveň Baskicka. Aj keď do analýzy nepriamych nákladov ako sekundárnych efektov terorizmu skupiny ETA zahrňujeme aj iné podružné efekty typu ovplyvnenie zahraničného obchodu, dopad na priame zahraničné investície či čiastočné pôsobenie na jednotlivé sektory hospodárstva, budem sa nimi zaoberať len okrajovo. Ostatné zmeny v investíciách a jednotlivých odvetviach, ktoré sa podieľajú na celkovom baskickom výstupe nebudem rozoberať jednotlivo, ale sú zahrnuté do súhrnného ukazovateľa hospodárskeho rastu – v tejto práci na základe vývoja HDP/obyv.

7.2.1. Metóda konštrukcie kontrolných regiónov

V článku R. Myra, A. Colina a P. Peréza⁴⁹ sa dozvedáme, že je veľmi náročné zostaviť stopercentne spoľahlivý ekonomický model, na základe ktorého sa dajú vyčíslíť dopady terorizmu na fungovanie hospodárstva.

Aj keď máme závery kvalitne podložené argumentmi alebo aj keď sú logické a správne úvahy v jednotlivých štúdiách, je akákoľvek snaha o kvantifikáciu vplyvu terorizmu márna, pretože vždy sa dá nájsť ďalší argument a tak spochybniť pravdivosť a aplikovateľnosť výsledkov analýzy na konkrétne reálne podmienky.

O aplikáciu metódy konštrukcie kontrolných regiónov na konkrétne baskické podmienky sa pokúsili dvaja španielski ekonómovia A. Abadie a J. Gardeazabal vo svojej prípadovej štúdií *The Economic Costs of Conflict: A Case Study o the Basque Country*⁵⁰ (O ekonomických nákladoch konfliktu).

A. Abadie a J. Gardeazabal aplikovali túto metódu, ktorú následne skontrolovali pomocou „placebo štúdie“, urobili štatistický test závislosti intenzity terorizmu a zistenej medzery HDP. A v neposlednom rade tieto úvahy aplikovali na kapitálový trh.

Táto metóda je založená na konštrukcii umelého regiónu Baskicka, ktorá bola urobená syntézou relevantných charakteristík ostatných španielskych regiónov, ktorých kombinácia umožnila vytvorenie, čo najreálnejšej podoby baskického regiónu koncom 60. rokov 20. storočia, teda počiatkom najintenzívnejšej teroristickej aktivity.

Princíp konštrukcie fiktívneho regiónu je založený na zostavení dvoch matíc- matice indikátorov ekonomického rastu pre Baskicko a matice tých istých indikátorov pre zostávajúcich 16 regiónov Španielska. Obe matice vychádzajú z hodnôt rokov 1960 – 1969. Potom musia byť vypočítané váhy, ktorými sú jednotlivé regióny zastúpené v umelom baskickom regióne, a to tak, aby bol zostavený región, čo najbližšie k charakteristikám skutočného Baskicka v 60. rokoch, teda bezprostredne pred vypuknutím teroristického konfliktu. Takisto musí byť stanovená relatívna dôležitosť jednotlivých rastových indikátorov. Vo výpočte sa potom hľadá optimálny vektor váh

⁴⁹ MYRO, R., COLINO, A., PÉREZ, P. *Crecimiento económico y conflicto social en el País Vasco*. 2004.

⁵⁰ ABADIE, Alberto, GARDEAZABAL, Javier. *The Economic Costs of Conflict : A Case Study of the Basque Country*. The American Economic Review, 2007.

zastúpenia jednotlivých regiónov v umelom regióne tak, aby bol rozdiel hodnôt skutočného baskického regiónu a vážených hodnôt kombinácie ostatných regiónov minimálny. Umelý región je potom získaný ako násobok matice indikátorov ostatných španielskych regiónov a zisteného vektoru optimálnych váh. Vzhľadom k náročnosti stanovenia dôležitosti jednotlivých rastových indikátorov bol v prípade štúdií použitý iba jediný z indikátorov – reálny ukazovateľ HDP/obyv.

7.2.2. Podrobný postup zostavenia fiktívneho baskického regiónu

Tabuľka č. 7: Prehľad hlavných charakteristík Baskicka a Španielska v rokoch 1960-1969

Rok	Baskicko	Španielsko	Umelý baskický región
Reálne HDP/obyv (USD r. 1986)	5 285,46	3 633,25	5270,80
Miera investícií (%)	24,65	21,79	21,58
Hustota obyvateľstva (obyv/km ²)	246,89	66,34	196,28
Podiel jednotlivých odvetví (%)			
• Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybárstvo	6,84	16,34	6,18
• Energetický priemysel	4,11	4,32	2,76
• Priemysel	45,08	26,60	37,64
• Stavebníctvo	6,15	7,25	6,96
• Služby	37,82	45,50	46,47
Ľudský kapitál (%)			
• Negramotní	3,32	11,66	7,65
• Základné alebo žiadne vzdelanie	85,97	80,15	82,33
• Stredoškolské vzdelanie	7,46	5,49	6,92
• Vysokoškolské vzdelanie	3,26	2,70	3,10

Zdroj: ABADIE, Alberto, GARDEAZABAL, Javier. *The Economic Costs of Conflict : A Case Study of the Basque Country*. The American Economic Review, 2007. 116 s.

Podrobný postup zostavenia fiktívneho baskického regiónu štatistickým modelom môžeme zhrnúť do 3 bodov:⁵¹

1. Nech J je počet regiónov, ktoré máme k dispozícii (16 španielskych regiónov bez Baskicka) a $W = (w_1, \dots, w_j)$ matice nezáporných váh o veľkosti $(J \times 1)$, pričom súčet váh musí byť rovný 1. Skalár w_j predstavuje váhu regiónu j , s akou je zastúpený v umelom regióne.
2. Nech X_1 je matica o veľkosti $(K \times 1)$, kde K značí rôzne indikátory ekonomického rastu skutočného regiónu (prvý stĺpec tabuľky č. 7). Nech X_0 je matica o veľkosti $(K \times J)$, ktorá obsahuje tie isté indikátory pre J kontrolných regiónov.

⁵¹ ABADIE, Alberto, GARDEAZABAL, Javier. *The Economic Costs of Conflict : A Case Study of the Basque Country*. The American Economic Review, 2007.

3. Nech V je diagonálna matica s nezápornými číslami, ktorej hodnoty odrážajú relatívnu dôležitosť jednotlivých rastových indikátorov.

Potom W^* je matica optimálnych váh, ktoré určujú kombináciu neteroristických kontrolných regiónov najviac sa blížiacich charakteristickým rysom Baskicka na počiatku teroristického konfliktu v roku 1960.

W^* je teda kombinácia váh, pre ktoré platí:

$$(X_1 - X_0 \cdot W)' V (X_1 - X_0 \cdot W) \rightarrow \min$$

$$w_j \geq 0 \quad (j= 1,2,\dots,J)$$

$$w_1 + \dots + w_j = 1$$

Matica rastových indikátorov umelého regiónu pred teroristickým konfliktom potom vyzerá takto :

$$X_1^* = X_0 \cdot W^*$$

Z tabuľky č. 7 vidno, ako presne umelý región kopíruje skutočnú úroveň baskického hospodárstva pred začiatkom teroristického konfliktu podľa uvažovaných rastových indikátorov.

Zistenie medzery HDP/obyv pre situáciu s terorizmom a hypotetickou situáciou bez existencie konfliktu by sme mohli zhrnúť do 2 bodov:

1. Nech Y_1 je matica o veľkosti $(T \times 1)$, kde jednotlivé hodnoty vyjadrujú reálne HDP/obyv Baskicka v jednotlivých rokoch v priebehu T časových období.
2. Nech Y_0 je matica o veľkosti $(T \times J)$, ktorá obsahuje tie isté premenné v jednotlivých obdobiach pre ostatné regióny.

Potom vývoj HDP/obyv hypotetického Baskicka s absenciou teroristickej činnosti sa dá získať nasledovne:

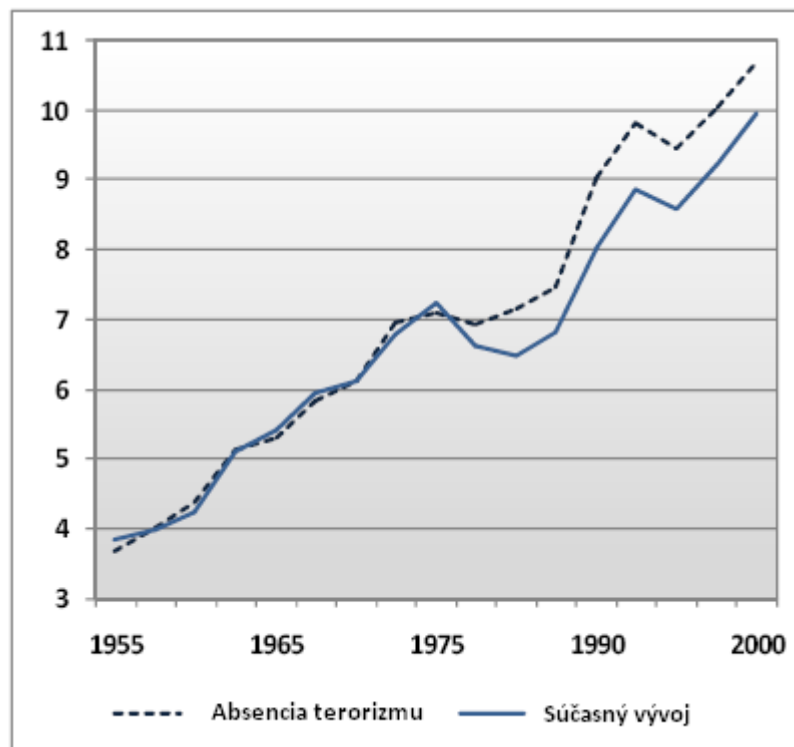
$$Y_1^* = Y_0 \cdot W^*$$

Rozdiel $Y_1^* - Y_1$ udáva predpokladaný dopad terorizmu na hospodárstvo v jednotlivých rokoch vyjadrený ako Δ HDP /obyv.

7.2.3. Vývoj reálneho HDP/obyv v Baskicku

V momente, keď sú známe hodnoty HDP/obyv fiktívneho baskického regiónu, môžeme porovnať skutočné a umelo zostavené výsledky v jednotlivých rokoch. Takto bolo zistené, že priemerný rozdiel medzi HDP/obyv skutočného a hypotetického mierového Baskicka tvorí približne 10%. Nasledujúci graf zobrazuje prehľadne vývoj oboch ekonomík v jednotlivých rokoch teroristickej aktivity organizácie ETA.

Graf č. 9: Vývoj reálneho HDP/obyv v Baskicku v rokoch 1955-2000 (v tis. USD a cenách roku 1986)

Zdroj: ABADIE, Alberto, GARDEAZABAL, Javier. *The Economic Costs of Conflict : A Case Study of the Basque Country*. The American Economic Review, 2007. 118 s.

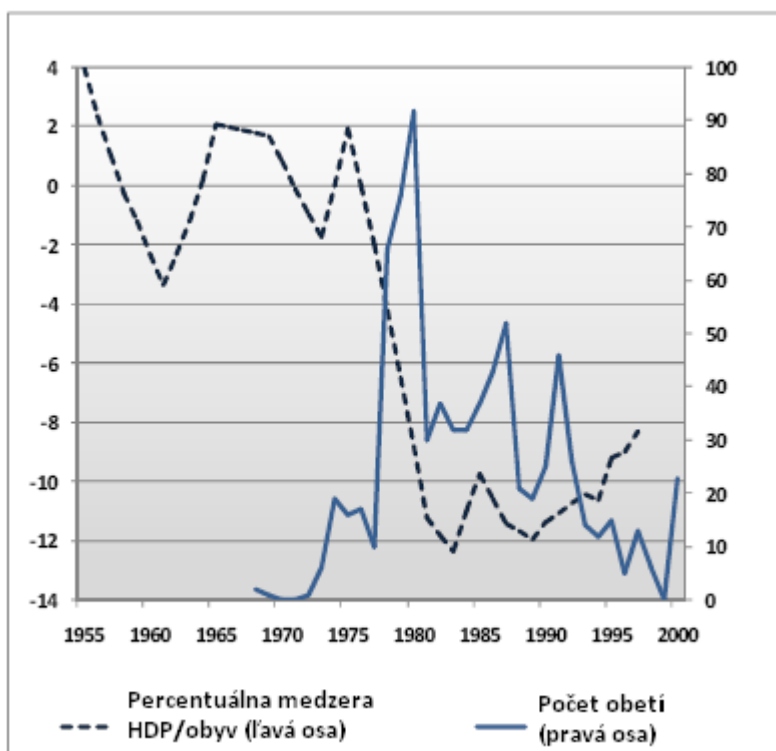
V grafe môžeme pozorovať, že do roku 1975 sa skutočné Baskicko a umelo zostavený región vyvíjajú približne rovnako. Od roku 1975, v čase zvyšovania sily teroristickej aktivity skupiny ETA, začíname pozorovať medzeru HDP/obyv, ktorá v niektorých rokoch dosahuje viac než 12%. V 80. až 90. rokoch je potom priemerná medzera HDP/obyv medzi skutočným a umelo zostaveným regiónom 10%.

Aby toto tvrdenie bolo úplné a je potrebné preukázať štatistickú súvislosť medzi vývojom uvažovanej medzery HDP/obyv a intenzitou teroristickej aktivity. Autori skúmajú vzťah medzi intenzitou terorizmu a HDP/obyv prostredníctvom funkcie IRF (impulse-response

function) v 95% intervale spoľahlivosti. Na vyjadrenie intenzity teroristickej aktivity v jednotlivých rokoch autori uvažovali počet obetí.

Bolo zistené, že v aktuálnom roku a vo všetkých nasledujúcich rokoch po zvýšenej teroristickej aktivite je preukázaná negatívna súvislosť medzi terorizmom a HDP/obyv. Pričom v 2. a 3. roku je reakcia najvyššia a v nasledujúcich rokoch táto reakcia monotónne klesá. Nulu dosahuje až približne po 11. roku, čo môžeme vidieť v grafe č. 10.

Graf č. 10: Vývoj počtu obetí terorizmu vo vzťahu k percentuálnej medzere HDP/obyv medzi skutočným a umelo zostaveným regiónom

Zdroj: ABADIE, Alberto, GARDEAZABAL, Javier. *The Economic Costs of Conflict : A Case Study of the Basque Country*. The American Economic Review, 2007. 118 s.

7.2.4. Analýza spoľahlivosti metódy konštrukcie umelých regiónov

Vývoj HDP/obyv uvedený v grafe č. 10 nemusí byť spojený výhradne s efektmi terorizmu v Baskicku, preto je potrebné urobiť overovaciu analýzu použitej metódy pomocou tzv. „placebo štúdie“, ako ju autori nazývajú.

V tejto štúdii je základom vynechanie baskického regiónu z kontrolovaného vzorku území použitých pri konštrukcii umelého regiónu. Bol vybratý región, ktorý má najviac spoločných črt s baskickým región a to Katalánsko. Ide o črty historického vývoja

a politicko-ekonomickej situácie, pretože na konci Francovej diktatúry patrili tieto dva regióny k najviac industrializovaným častiam Španielska a obidva regióny mali v histórii vždy veľké požiadavky na vyššiu mieru samosprávy a tiež v minulosti patrili k regiónom s najvyšším stupňom uznanej politickej autonómie. Ale aj napriek tomu Katalánsko na rozdiel od Baskicka netrpelo takým značným výskytom terorizmu.

Vývoj HDP/obyv Katalánska bol porovnaný s vývojom jeho modelovej verzie zostavenej ako vážená kombinácia ostatných španielskych regiónov podľa rovnakého postupu uvedeného vyššie, ale s vylúčením Baskicka. Od roku 1990 bola zaznamenaná medzera HDP/obyv vo výške približne 4 %. Nie je to však prekvapujúci výsledok aj podľa autorov, pretože tento rozdiel môže byť následkom masívnych investícií a vysokého ekonomického rozvoja Katalánska v období pred a po Olympijských hrách v roku 1992. A to takisto preceňuje medzeru HDP/obyv až vo výške 12 %, ktorá vznikla porovnaním skutočného a modelového Baskicka v rovnakom období. To bolo s vysokou pravdepodobnosťou spôsobené tým, že Katalánsko bolo najvyššou mierou zastúpené v umelo zostavenom Baskicku.

Celkovo ale táto štúdia dokázala, že použitá metóda pomerne presne štatisticky zachycuje dopady terorizmu na baskické hospodárstvo v jednotlivých rokoch.

7.2.5. Analýza chovania baskických akcií v rokoch 1998 – 1999

V úvode sme si povedali, že títo autori aplikovali tieto úvahy aj na kapitálový trh. Ide o experiment platnosti zistených záverov pomocou analýzy chovania baskických akcií v období vyhláseného prímeria v rokoch 1998 – 1999.

Tím, aby bola zaručená maximálna vypovedajúca schopnosť zistených záverov, bola vybratá selektívna vzorka akcií baskických a nebaskických firiem.⁵² Tieto firmy ale neboli vybraté podľa umiestnenia ich sídla, ale špeciálne pre túto štúdiu bol urobený prieskum firiem, ktoré realizujú najväčšiu časť svojho obchodu na baskickom území. Autori vychádzajú z predpokladu, že ceny akcií reagujú významne na očakávané a získané informácie. Boli vybraté hlavné zlomové okamžiky týkajúce sa vyjednávaní ETA s vládou

⁵² Viz. príloha č. 2.

v období príméria a následne bolo skúmané, ako jednotlivé akcie na tieto informácie reagujú.

Vybratý hlavný zlomový okamih bol v októbri roku 1998, keď španielsky minister nadväzuje komunikáciu so skupinou ETA a vyjednáva o prepustení väzňov z ich radov. V tomto okamihu významne rastú ceny akcií baskických firiem, zatiaľ čo akcie nebaskických firiem nijak na tieto správy nereagujú. Naopak druhý okamih v auguste roku 1999, keď prichádzajú správy o prerušení kontaktu medzi organizáciou ETA a vládou, ukázal že ceny baskických firiem prudko klesali, zatiaľ čo ceny nebaskických firiem sa menili len minimálne. Týmto bolo preukázané na základe efektu kapitálového trhu, že terorizmus má negatívny dopad na baskické hospodárstvo, keď ceny akcií baskických firiem prevyšovali ceny akcií nebaskických firiem na počiatku vyhlásenia príméria a na konci príméria je to naopak.

8. ZÁVER

V jednotlivých kapitolách tejto práce som rozobrala problematiku terorizmu. Kapitoly číslo 1., 2., 3., 4., a 5. sa zaoberajú terorizmom zo všeobecného hľadiska. Ide o snahu pochopiť konanie teroristických organizácií a ich možného vplyvu na hospodárstvo danej krajiny. V kapitolách 6. a 7. sa zaoberám špeciálnym typom – etnickým a teritoriálnym terorizmom v Baskicku. V 7. kapitole sa dostávame už k praktickej časti tejto práce a to k aplikácii štatistických a matematických metód na terorizmus v Baskicku. Každá kapitola má inú úlohu, ale dokopy vytvárajú určitý celok, z ktorého som vyvodila nasledujúce závery:

Z hľadiska priamych nákladov môžeme označiť dopady skupiny ETA na hospodárstvo Baskicka za pomerne mierne, pretože v percentuálnom vyjadrení tvoria tieto náklady iba 1,2 % z priemernej ročnej hodnoty HDP – v období 1993–2002. Celkový vplyv na ekonomiku Baskicka bol vypočítaný pomocou metódy konštrukcie kontrolných regiónov pomocou súhrnného ukazovateľa hospodárskeho rastu – HDP/obyv. Táto metóda vykázala, že priemerný rozdiel medzi HDP/obyv skutočného a hypotetického mierového Baskicka tvorí približne 10%. Táto metóda bola následne overená „tzv. placebo štúdiou“, štatistickým testom závislosti medzi intenzitou terorizmu a zistenej medzery HDP a aplikáciou tejto úvahy na kapitálový trh. Všetky metódy overenia potvrdili predchádzajúci záver.

V ďalšej kapitole tejto práce bol vyvrátený všeobecne populárny názor, že chudoba a nevzdelanosť sú príčinou terorizmu na základe štúdie zosnulých radikálov z Hizballáhu v porovnaní s populáciou Libanonu. Štúdia dokázala, že zosnulý radikáli Hizballáhu boli lepšie vzdelaní a neboli chudobného pôvodu: 47 % mali ukončenú strednú alebo vysokú školu oproti 38 % populácie Libanonu, 28 % radikálov Hizballáhu malo chudobný pôvod oproti 33 % populácie Libanonu.

V práci „Ekonomika a terorizmus“ bol splnený cieľ. V prvom rade bol na konkrétnom príklade terorizmu v Baskicku dokázaný vplyv terorizmu na hospodárstvo krajiny a to dokonca aj s vyčíslením.

A v neposlednom rade bol vyvrátený vzťah medzi terorizmom, chudobou a vzdelanosťou.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY:

- [1] ABADIE, Alberto, GARDEAZABAL, Javier. *The Economic Costs of Conflict : A Case Study of the Basque Country*. The American Economic Review, 2007.
- [2] BECKER, Gary, MURPHY, Kevin. *Prosperity Will Rise Out of the Ashes*. Wall Street Journal, 2001.
- [3] BECKER, Gary, RUBINSTEIN, Yona. *Fear and the Response to Terrorism: An Economic Analysis*. Chicago: University of Chicago. 2004.
- [4] BLOOM, Nicholas. *The Impact of Uncertainty Shocks: Firm-Level Estimation and a 9/11 Simulation*. Center of Economic Performance, 2006.
- [5] BUESA, Mikel. *Consecuencias económicas del terrorismo nacionalista en el País Vasco*. Madrid, 2006
- [6] FREY, Bruno S., LEUCHINGER, Simon. *Terrorism: Deterrence May Backfire*. Zurich: University of Zurich, 2002.
- [7] FREY, Bruno S., LEUCHINGER, Simon. *Measuring Terrorism*. Zurich : Institute for Empirical Research in Economics University of Zurich, 2003.
- [8] GANZEL, Klaus –Jurgen. *Krieg: In Nohlen, Dieter (Hrsg.): Kleinses Lexikon der Politik*, Munchen: Verlag C.H. Beck, 2001.
- [9] HASSAN, Nasra. *An Arsenal of Believers*. New Yorker, 19.November 2001.
- [10] HOFFMAN, Bruce. *Terrorismus. Der unerklärte Krieg. Neue Gefahren politischer Gewalt*. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag, 2001.
- [11] CHERNICK, Howard. *Resilient city: The Economic Impact of 9/11*. New York: Russel Sage Foundation, 2005. 335 s. ISBN 0-87154-170-X.
- [12] IANNACCONÉ, Laurence. *The Market for Martyrs*, 2003.
- [13] JAI, Janet. Getting at the Roots of Terror. Christian Science Monitor, 10.December 2001, <http://www.csmonitor.com/2001/1210/p7S1-wogi.html>.
- [14] KRUEGER, Alan. B. *What makes a terrorist: Economics and the Roots of Terrorism*, 2007. Woodstock: Princeton University Press. 194 s. ISBN 978-0-691-13875-6.
- [15] LAQUEUR, Walter. *The New Terrorism. Fanaticism and the Arms of Mass Destruction*. Oxford: Oxford University Press, 1999.
- [16] LINDGREN, Göran. *Measuring the Economic Cost of Internal Armed Conflict : A Review of Empirical Estimates*, 2004.

- [17] MAREŠ, Miroslav. *Vymezení pojmů terorismus, válka a guerilla v soudobé bezpečnostní terminologii. Obrana a strategie*, Brno, ÚSS VA. ISSN 1214-6463, 2004, vol. 4, no. 1.
- [18] MAREŠ, Miroslav. *Terorismus v ČR*. Brno: Centrum strategických studií, 2005, 477 s., ISBN 80-903333-8-9.
- [19] MERARI, Ariel. *Terrorism as a Strategy of Insurgence: Terrorism and Political Violence*. Vol. 5., No. 4, 1993.
- [20] MYRO, R., COLINO, A., PÉREZ, P. *Crecimiento económico y conflicto social en el País Vasco*. 2004.
- [21] SCHMID, Alex P., JONGMAN, Albert J. *Political Terrorism*. 2. SWIDOC and Transaction Books, 2005. ISBN 1-4128-0469-8.
- [22] STRMISKA, Maxmilián. *Politický terorismus: Úvod do studia politického terorismu v demokratických systémech*. Brno: Masarykova univerzita, 1996.
- [23] STRMISKA, Maxmilián. *Terorismus a demokracie. Pojetí a typologie subverzívního teroristického násilí v soudobých demokraciích*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2001.
- [24] WALDMANN, Peter. *Terrorismus und Bürgerkrieg: Der Staat in Bedrängnis*. München: Gerling Akademie Verlag, 2003.
- [25] WHITTAKER, David J. *Terrorism: Understanding the Global Threat*, 2007, 231 s. ISBN 978-1-4058-4085-9.
- [26] *Encyclopedia Britannica* [online]. 2010. [cit. 2010-04-19] ETA. Dostupné z WWW: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/193771/ETA>>.
- [27] *Ministerio del Interior (España)* [online]. 2010 [cit. 2010-04-19]. Últimas víctimas mortales . Dostupné z WWW: <http://www.mir.es/DGRIS/Terrorismo_de_ETA/ultimas_victimas/p12b-esp.htm>.
- [28] *Consortio de Compensación de Seguros* [online]. 2010 [cit. 2010-04-19]. INICIO. Dostupné z WWW: <<http://www.conorseguros.es/web/guest/i>>.

ZOZNAM TABULIEK A GRAFOV

Zoznam tabuliek:

Tabuľka č. 1: Charakteristika subverzívneho terorizmu, guerilly a konvenčnej vojny ako spôsobov násilného boja	17
Tabuľka č. 2 :Porovnanie: zosnulý radikáli Hizballáhu oproti populácií Libanonu, vo veku 15-38.....	19
Tabuľka č. 3: Náhrady škôd z rozpočtu Ministerstva vnútra obetiam terorizmu v Španielsku (v € a cenách roku 2002).....	37
Tabuľka č. 4: Odškodnenie vyplatené inštitúciou Consorcio de Compensación de Seguros (v € a cenách roku 2002)	38
Tabuľka č. 5: Kvantifikácia materiálnych škôd v dôsledku terorizmu skupiny ETA (v € v cenách roku 2002)	39
Tabuľka č. 6: Prehľad priamych nákladov vyvolaných terorizmom skupiny ETA (v mil € a cenách roku 2002)	40
Tabuľka č. 7: Prehľad hlavných charakteristík Baskicka a Španielska v rokoch 1960-1969..	42

Zoznam grafov:

Graf č. 1: Dopyt a ponuka terorizmu	20
Graf č. 2: Zvýšenie nákladov terorizmu	22
Graf č. 3: Zníženie úžitku terorizmu	23
Graf č. 4: Mesačná nestabilita amerických cenných papierov	29
Graf č. 5: Počet obetí teroristických aktivít organizácie ETA v rokoch 1968-2010	33
Graf č. 6: Počet unesených osôb organizáciou ETA v rokoch 1968-2000	34
Graf č. 7: Počet obetí terorizmu v členení podľa príslušnosti obetí.....	34
Graf č. 8: Počet obetí terorizmu v členení podľa regiónov	35
Graf č. 9: Vývoj reálneho HDP/obyv v Baskicku v rokoch 1955-2000	44
Graf č. 10: Vývoj počtu obetí terorizmu vo vzťahu k percentuálnej medzere HDP/obyv medzi skutočným a umelo zostaveným regiónom.....	45

PRÍLOHY

Príloha č. 1: Symbol organizácie ETA z kapitoly 6.1.

Príloha č. 2: Selektívna vzorka akcií baskických a nebaskických firiem z kapitoly 7.2.5.

Baskické akcie			
ACR	Aceralia Corporación Siderúrgica, S.A.	FAE	Faes Fábrica Esp. Prod. Químicos y Farma
ASA	Tavex Algodonera, S.A.	GUI	Banco Guipuzcoano, S.A.
AZK	Azkoyen S.A.	KOI	Koipe, S.A.
BYB	Bodegas y Bebidas S.A.	TUB	Tubacex, S.A.
CAF	Construcciones y Auxiliar de Ferrocarril	VAS	Banco de Vasconia, S.A.
CPL	Cemetos Portland	VID	Vidrala, S.A.
EUR	Europistas Concesionaria Española, S.A.	VIS	Viscofan, S.A.
Nebaskické akcie			
ACE	Autopistas Concesionaria Española, S.A.	GCO	Catalana Occidente, S.A.
ACS	Actividades de Const. Y Servicios S.A.	GPP	Grupo Picking Pack, S.A.
ACX	Acerinox, S.A.	IBG	Iberpapel Gestión, S.A.
ADZ	Adolfo Domínguez, S.A.	MAP	Corporación Mapfre, Cia. Int. De Reaseguros
AGS	Sdad. General Aguas de Barcelona, S.A.	MDF	Grupo Duro Felguera, S.A.
ALB	Corporación Financiera Alba, S.A.	MPV	Mapfre Vida, S.A.
ALD	Aldeasa, S.A.	MVC	Metrovacesa, S.A.
ANA	Acciona, S.A.	NEA	Nicolas Correa, S.A.
AND	Banco de Andalucía	NMQ	Nueva Montaña de Quijana, S.A.
ARA	Energía e Industrias Aragonesas, S.A.	PAS	Banco Pastor, S.A.
AZC	Asturiana del Zinc, S.A.	PIN	Prima Inmobiliaria, S.A.
BAM	Bami, S.A. Inmobiliaria de Construcciones	POP	Banco Popular Español, S.A.
BKT	Bankinter, S.A.	PSG	Prosegur, S.A., Cia. De Seguridad
BVA	Banco de Valencia, S.A.	PUL	Puleva, S.A.
CAN	Hidroeléctrica del Cantalábrico, S.A.	REP	Repsol, S.A.
CAS	Banco de Castilla, S.A.	RIO	Bodegas Riojanas, S.A.
CBL	Banco de Crédito Balear, S.A.	SED	Seda de Barcelana, S.A. (LA)
CEP	Cia. Española de Petroleos, S.A.	SOL	Sol Meliá, S.A.
CPF	Camporfrio Alimentación, S.A.	TEF	Telefónica, S.A.
CRI	Cristaleria Española, S.A.	UBS	Urbanizaciones y Transportes, S.A.
CTF	Cortefiel, S.A.	UNF	Unión Eléctrica-Fenosa, S.A.
CTG	Gas Natural SDG, S.A. (Catalana Gas)	UPL	Unipapel, S.A.
DIN	Dinamia Capital Privado, S.A.	URA	Uralita, S.A.
DRC	Grupo Dragados, S.A.	URB	Inmobiliaria Urbis, S.A.
ECR	Ercros S.A.	VAL	Vallehermoso, S.A.
ELE	Endesa, S.A.	VDR	Portland Valderrivas, S.A.
ENC	Grupo Empresarial Ence, S.A.	ZNC	Española del Zinc, S.A.
FCC	Fomento de Construcciones y Contratas, S.A.	ZOT	Zardoya Otis, S.A.
FIL	Filo, S.A.	ZRG	Banco Zaragozano, S.A.
GAL	Banco de Galicia, S.A.		

Zdroj: ABADIE, Alberto, GARDEAZABAL, Javier. *The Economic Costs of Conflict : A Case Study of the Basque Country*. The American Economic Review, 2007. 38 s.